

TEMEL EĞİTİM ÇALIŞTAYI

ÇOCUKLUKTAN ERGENLİĞE DİN EĞİTİMİ

19 OCAK 2019 - KÖLN

ILM

TEMEL EĞİTİM ÇALIŞTAYI

ÇOCUKLUKTAN ERGENLİĞE DİN EĞİTİMİ

19 OCAK 2019 - KÖLN

Çalıştay Sorumlusu: Ramazan Başlık

INTERNATIONAL LEAGUE
OF ACADEMICIANS | ILM

ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği
Colonia-Allee 3 | D-51067 Köln
T +49 221 942240-600 | F +49 221 942240-201
www.ilm-academics.org | info@ilm-academics.org

© ILM - Uluslararası Akademisyenler Birliği
1. Baskı, Köln, Mayıs 2020

Tüm hakları saklıdır. ILM - Uluslararası Akademisyenler Birliği'nin yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama taşınamaz.

Tasarım | Dizgi | Baskı
PLURAL Publications GmbH | www.pluralverlag.eu

İÇİNDEKİLER

Çalıştayın Takdimi	05
Habip Yazıcı	
Açılış Konuşması: “Din Eğitiminin Amacı, İnsanı Olgunlaştırmaktır”	07
Ramazan Başlık	
Selamlama Konuşması: “Din Hayatın Tüm Alanlarında Bize Yön Verir”	13
Kemal Ergün	
“Din Eğitiminin Önemini Kavramamız Gerekıyor”	19
Prof. Dr. Mustafa Gencer	
3-6 Yaş Grubu Din Eğitimi	21
Dr. Abdulhalim İnam	
Çalıştay Grup Çalışmaları 1	31
7-12 Yaş Grubu Din Eğitimi	41
Mustafa Tütüneken	
Çalıştay Grup Çalışmaları 2	47
13-18 Yaş Grubu Din Eğitimi	61
Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu	
Çalıştay Grup Çalışmaları 3	69

Çalıştayın Takdimi

Habip Yazıcı M.A.

(Moderatör - IGMG Eğitim Başkanlığı Materyal Müfredat & İnsan Kaynakları Alan Sorumlusu)

Saygıdeğer ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği Başkanı Dr.Abdulhalim İnam hocam, Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu hocam, Mustafa Tütüneken hocam, Kıymetli Misafirler! İslam Toplumu Millî Görüş Eğitim Başkanlığı'nın hazırlamış olduğu “Çocukluktan Ergenliğe Din Eğitimi” konulu Temel Eğitim Çalıştayı'na hoş geldiniz.

Çalıştayımızda Dr.Abdulhalim İnam hocamız “3-6 Yaş Grubu Din Eğitimi”, Mustafa Tütüneken hocamız “7-12 Yaş Grubu Din Eğitimi” ve Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu hocamız “13-18 Yaş Grubu Din Eğitimi” tebliğlerini sunacaklar. Daha sonra tebliğ edilen konularla ilgili grup çalışmalarımız yapılacak ve grup sözcüleri tarafından nihai raporlar sunulacak.

Çalıştaylar gündeme alınan meselenin taraflarınca irdelenmesine, yeni fikirlerin ve bakış açılarının gündeme getirilmesine vesile olduğu için son derece mühimdir. Bu çalıştay özelinde şunu söylemek isterim ki; “Temel Eğitim” cami merkezli eğitim sisteminin en eski ve adı gibi temel ögesidir. Müfredatları, materyalleri, öğrencileri, velileri, eğitimcileri, eğitim idarecileri, hizmet içi seminer ve ileri eğitim çalışmaları ile oldukça kapsamlı bir alandır. Bugün burada “Temel Eğitim” çalışmalarının paydaşlarından eğitimcileri akademisyen ve pratisyen eğitimcilerle bir araya getirdik. Alana mütevazı bir katkı olursa bundan memnuniyet duyacağız.

Çalıştayımızın en verimli şekilde geçmesi ve neticelerinden gereği gibi istifade edebilmemiz için sizin katkılarınız çok önemli. Bu nedenle azami derecede katkılarınızı bekliyoruz.

“Din Eğitiminin Amacı İnsanı Olgunlaştırmaktır”

Ramazan Başlık
(IGMG Eğitim Başkan Yardımcısı)

Bismillahirrahmanirrahim. Değerli misfair hocalarım, ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği olarak düzenlediğimiz Temel Eğitim Çalıştayımıza hoş geldiniz.

Yaş gruplarına göre din eğitimi ele alacağımız çalıştayımızda hem değerli hocalarımın tebliğleri hem de siz misafirlerimizin grup çalışmalarında eğitimcilerimize yol gösterecek, bizim dilimizle din eğitiminin nasıl yapılması gerektiğinin yolunu çizecek stratejik tespitlerin ortaya konulacağı inancındayım.

Şube ve Eğitim Merkezlerimizde din eğitimi gören, 3-18 yaş arası, 60 binden fazla öğrencimize 4500 dolayında eğitimcimiz ders vermektedir. Eğitimcilerimizin eğitim seviyelerinde farklılıklar bulunmaktadır. Lakin bu farklılıklar, gönüllü bir kuruluş olan Teşkilatımızın tüm çalışmalarında insanımıza hizmet etmek amacına uygun olarak, eğitimcilerimizin fedakârca çalışmalarıyla kapanmaktadır. Bize düşen ise eğitimcilerimizin gönül birliği, düşünce birliği, hedef birliği çerçevesinde, ders verdiği yaş seviyesindeki çocuklarımıza nasıl bir din eğitimi vereceklerini ortaya koymak ve eğitimcilerimize yardımcı olmaktır. Bundan dolayı yapacağımız bu çalıştay büyük önem arz etmektedir.

İnsanın hayatını inancı şekillendirir. Hayatının tüm evrelerinde inanç sistemi neyi gerektiriyorsa, onun intizamı içerisinde hareket eder. Peygamberimiz (s.a.v.) de; her çocuğun fıtrat üzere doğduğunu, onu daha sonra annesi ve babasının Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapacağını ifade ederek, din

eğitiminin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Öyleyse biz de bize emanet edilen binlerce çocuğumuza doğru bir din eğitimini nasıl vereceğimizin bilinci ile hareket etmek zorundayız. Emaneti ancak böyle koruyabiliriz.

İnsan 0-3 yaş arası bilinçsiz bir etkilenme süreci yaşar, daha sonra 9 yaşına kadar duygu merkezli bir öğrenme süreci geçirir. Bu evrenin akabinde aklını kullanarak öğrenme sürecini kendi kontrolü altına alır ve 14 yaşından, yani ergenlik çağına girişten itibaren bilinçli bir şekilde öğrenme sürecini devam ettirir. Bu süreçleri doğrusal olarak kabul etmek zordur. Zira her birey farklıdır ve farklı şartların etkisindedir. Bununla beraber bir varsayımdan da hareket etmek zorundayız.

Bu evrelerin yaş bakımından sınıflandırılması örgün eğitimin basamaklarıyla da örtüşmektedir. 0-3 yaş ana kucağı; 3-6 yaş ev ortamı ve çocuk yuvası; 6-11 yaş ilköğretim; 11-12 yaş sonrası orta öğretim. Zihinsel gelişimin evrensel seyri böyle olduğundan mıdır ki, okulların basamakları buna göre düzenlenmiştir acaba? Bu bağlamda sorulan bu sorunun cevabının genel geçerliliği olmadığından örgün eğitimin basamakları zaman ve kültürlere göre farklılık arz etmiştir.

Teşkilat olarak, okullarımızın haricinde, yapmakta olduğumuz eğitim çalışmalarının tümü yaygın eğitim çalışmalarımızdır. Yaygın eğitim, geleneksel okul sisteminin dışında, katılımcıların özgün ihtiyaçlarını göz önüne alarak öğrenme hedefini azami seviyeye çıkarmayı hedefleyen bir eğitim çeşididir. Bu bağlamda bizim eğitim çalışmalarımız da İslam dininin öğretilmesi ihtiyacından dolayı ortaya çıkmıştır.

İslam'a göre din eğitiminin temel amacı insan-ı kâmil yetiştirmektir. İnsan-ı kâmil, insanın "ahsen-i takvim" üzere yaratılmış olması, maddi ve manevi olarak en güzel kıvamda olması demektir. İnsan-ı kâmil tasavvufun önemli kavramlarından biridir. İdeal insan olarak tanımlanabilecek bu kavramı

mutasavvıflar şöyle açıklamaya çalışır: “Ağaç meyve verir, verdiği meyve ile insana hizmet eder.”

Yaptığımız eğitim çocuklarımıza ve gençlerimize insan-ı kâmil olabilme yolunda gelecekle ilgili hedef vermelidir. Aldığı bilgiler; “Bunlar benim olmazsa olmaz bilgilerim.” diyerek sahiplenebileceği, ezberinde tutup sorulduğunda cevap vereceği değil, değerleriyle birlikte hayatının her anını kapsayan, yaşadığı bilgiler olmalıdır. Öğrencilerimizi insan-ı kâmil olmaya götürecek bu bilgiler, “İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır.” düsturunu anlamalarına ve uygulamalarına fırsat tanımalıdır.

Eğitim modelimiz bütüncül olmalıdır. Derslerimizin tamamı İslam’ın bizden istediği hayat nizamının bir öğretisi olmalıdır. İslam medeniyetinde bütün ilim dalları, bütün eğitim alanları İslami bilgi ile irtibatlıdır. Çünkü tüm ilimler Allah’ındır. Peygamberimiz (s.a.v.) ilmin Müslüman’ın yitik malı olduğunu vurgularken, “*Çin’de de olsa ilmi arayınız. Çünkü ilim öğrenmek her Müslüman’a farzdır.*” diyerek, sadece İslami ilimlerin değil tüm ilimlerin Müslümanlar tarafından öğrenilmesi gereken Allah’ın ilmi olduğunu vurgulamıştır. Bundan dolayı din eğitimi yapılırken, okul derslerinin de çocuklarımızın mutlaka en güzel şekilde öğrenmeleri gereken bilgiler olduğu vurgulanarak teşvik edilmelidir.

Kur’ân-ı Kerîm’e baktığımızda ilk eğitimci olarak gönderilen Peygamberimizin eğitim modeli, talim ve tezkiye üzerine konumlandırılır. Biz de din eğitiminde bu modeli kullanmalıyız. Talim, eğitimin bilgi yönü, tezkiye ise ahlaki ve takva yönüdür. Eğitimde Peygamberimizin metotları yol göstericimiz olmalıdır. Allah Resulü (s.a.v.) Müslümanların eğitimini yaparken:

- İnsanları öğrettiklerine inandırdı, benimsetti.
- Anlattıklarıyla ümit verdi, müjde verdi.

- Olumlu davranışları ödüllendirdi, takdir etti.
- Hatalı davranışların düzeltilmesi için alternatif ortaya koydu.
- Soru sorarak ilgi uyandırdı.
- Anlatacaklarını zamana yaydı, tedricen eğitim kanununa riayet etti.
- Anlatacağı konuları örnekler vererek anlattı.
- Öğretmek için hikâyelerden faydalandı.
- Çocukları camiye ve ilim meclislerine götürdü.
- Çocuklara sabırlı olmayı öğretti.
- Çocukları iş yapmaya alıştırdı.
- Her daim yumuşak ve hoşgörülü davrandı.
- Anlattıklarının zihinlere yerleşmesi için sözlerini tekrarladı.
- İnsanların anlayabileceği şekilde konuştu.
- Çocuklara hep öncelik verdi.
- İnsanı değil, davranışı eleştirdi.
- Çocuklara yapamayacağımız yalan vaatlerde bulunmayı yasakladı.
- Çocuklarla birlikte oynadı.
- Çocukların hakkına riayet etti.
- Çocuklara temizliği öğretti.
- Öğrettiklerini yazdırdı.
- Yabancı dil öğrenmeyi tavsiye etti.

- Şekiller çizerek, benzetmeler yaparak öğretti.
- Beden diliyle anlattı.
- Anlattıklarını kendisi uyguladı, yaşayarak öğretti.

Eğitim metotlarımızda Resûlullah'ın takipçisi olduğumuz takdirde başarının yolunu kendimize açmış olacağız demektir.

Değerli misafirler! Biraz sonra hocalarımızdan çalıştayımızın tebliğlerini dinleyeceğiz. Sonra gruplara ayrılarak biz de bilgi ve tecrübelerimizi paylaşacağız. Son gündemde de grupların tamamında yapılan müzakerelerin özetlerini dinleyerek konuyu bütüncül olarak göreceğiz, diğer gruplara da katkılarda bulunacağız.

Amacımız bu çalıştaydan sonra yaptığımız çalışmaların bir kitapçık hâline getirilerek, faydalanabilmeleri için eğitimcilerimize ulaştırabilmek ve böylece eğitimde anlayışımızı ortak bir noktada toplayabilmektir. Bu ve bundan sonra farklı konularda yapılacak çalışmalarla bu amacımıza ulaşacağımızı ümit ediyorum.

Hepinize katılımlarınızdan dolayı teşekkür eder, çalıştayımızın hayırlara vesile olmasını Cenâb-ı Allah'tan temenni ederim.

“Din Hayatın Tüm Alanlarında Bize Yön Verir”

Kemal Ergün
(IGMG Genel Başkanı)

Çok değerli Eğitim Başkanımız, çalışma arkadaşları, Türkiye’den programımıza katılan değerli Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu hocam, katkılarıyla çalıştayımızı zenginleştiren seminercilerimiz, hoca efendiler, hoca hanımlar, Cenâb-ı Hak bu çalıştayımızı hayırlara vesile etsin. Fahri Kâinat Efendimiz (s.a.v) ile cennette buluşmamıza vesile kılsın.

Değerli Kardeşlerim! Eğitim sadece belirli bir yaşla sınırlı olan bir çalışma değildir. Hepimizin bildiği gibi eğitim aslında ana rahminden başlayarak Efendimiz (s.a.v.)’in tabiri ile “*mine’l-mehdi ile’l-laht*” süregiden bir süreçtir. Yani beşikten mezara kadar insanın eğitimi ile ilgili hikâyesi devam ediyor ve asla bitmiyor. Her yaşın, her dönemin, her yaşantının kendisine ait tecrübesi ve bilgisi oluyor.

İslam Toplumu Millî Görüş de Çocuk Kulübü ile başlattığı eğitim çalışmasını cenaze fonu ile taçlandırıyor. Yani beşikten mezara kadar. Cenaze fonu (UKBA) bir eğitimidir, manevi rehberliktir, oradaki insanlara son anlarında kılavuzluk yapmaktır. Çocuk Kulübü de çocuklarımızın kişiliklerinin gelişiminde, özellikle de İslami bilincin ve aidiyetin artması için yapılan çalışmalardır. Ben bütün kardeşlerimize yürekten teşekkür ediyorum. İslam Toplumu Millî Görüş, eğitimi hiçbir zaman salt bir bilgi olarak görmez. Şöyle ki: Bir salata düşünün; domatesi var, salatalığı var, havucu var, marulu var. Ama tuzu yok, sirkesi yok, yağı yok. Aslında, eğitim buradan nefis bir salata çıkarmaya alıştırmak demektir. İslam Toplumu Millî Görüş’ün eğitimden anladığı şey, şuur ve aidiyettir. Sadece bilgi ezberletmek değildir, kimlik bilincidir. Salataya eklediğimiz yağ, tuz ve sirke şuur ve aidiyettir.

Azınlık olarak yaşadığımız bu toplumda bu şuuru pekiştirecek olan çalışmalarımızdır. Yani sizlersiniz. Şahsen bir kardeşiniz olarak gerek Çocuk Kulübü'ne göstermiş olduğunuz ilgi ve alaka, gerekse hafta sonu kurslarımızda ve resmî kurumlarımızda yapmış olduğunuz çalışmalar, fedakârlıklar, özverili gayretler için hepinize teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız! Allah sizlerden razı olsun. Sizin bu gayretleriniz ile çalışmalarımız hız kazanarak devam etti, resmî okullarımızın sayısı arttı, çalışmalarımız arttı, Rabbimize hamdolsun sohbet halkalarımızın, enstitülerimizin, kurumlarımızın, hafızlık merkezlerimizin sayısı arttı, imam hatiplerimizin, üniversite protokollerimizin sayısı arttı. Bunlar hep sizlerin sayesinde oldu.

Değerli kardeşlerim, göreceksiniz bu çalışmalar çok daha büyüyerek artacak. Latin Amerika'sından, Güney Afrika'sına, Amerika'sından Avustralya'sına, İskandinav ülkelerinden Avrupa'sına, hatta Japonya'sına kadar bu çalışmalarını götürüleceğiz. Bizim Japonya'da da çalışmamız var ve çok yakında orada bir camimiz de olacak Allah nasip ederse. Gün gelecek çalışmalarımız neşvünema bulacak. Ancak sayılarımızın artması ile övünmeyeceğiz. Bundan Allah'a sığınırız. Onun içindir ki bizler, Millî Görüş zihniyeti, Millî Görüş cemaatinin aidiyeti, cihad anlayışı, ümmet bilincinin toplumda yer bulması için gayret sarf edeceğiz.

Biz her zaman, İslam Toplumu Millî Görüş teşkilatlarının siyasi şuuru olan bir dinî cemaat olduğun ifade ediyoruz. Ama bu Teşkilat bir siyasi parti değildir. Siyasi şuurdan maksadımız, var oluş mücadelesi vermektir. Bulunduğumuz coğrafyada kendimizi anlatmak, o toplumun merkezinde olmak, o toplumun sorunlarına parmak basacak cesareti, keyfiyeti, kemmiyeti gösterebilmek, nitelikli olabilmek, o toplumda İslam'ın yaşatılmasında, İslam'ın tanıtılmasında öncü olabilmek, mazlumların sesi olabilmek, zulmün ve zulüm yapan insanların karşısında böyle şahsiyetli duruş sahibi olabilmektir. Dolayısıyla biz İslam

Toplumu Millî Görüş olarak kurulduğumuzdan bugüne kadar hep bu duruşumuzu sergiledik. Mazlumların sesi olduk, din, dil, ırk ayrımı yapmadan Allah'ın kullarına uzanan dost el olmaya çalıştık.

Değerli kardeşlerim! Okullarımız, eğitim müesseselerimiz ve özellikle eğitim çalışmalarımızda müfredatımız var, materyallerimiz var, öğretmenlerimiz var, öğrencilerimiz var. Bunlar çok güzel. Her gün katlanarak büyüyoruz ama eksik kaldığımız bir nokta var, o da genç nesillerimize yeteri kadar aidiyet bilinci veremiyor olmamızdır.

Bizim müesseselerimize gelen binlerce gencimize aidiyet bilincini biz veriyoruz. Ancak Eğitim Başkanlığımızın bizlere vermiş olduğu raporlara göre, 4500 -5500 arasında gencimizin bizim kurslarımızdan mezun olduğunu biliyoruz. Ama yapmış olduğumuz istatistiklerde bu rakamın %30'unun veya %35'inin Teşkilat çalışmalarında faal olduklarını görüyoruz.

Peki %65 nerede? Niye bu gençler anasınıfından ortaöğretime kadar bizim camilerimizde eğitim almalarına rağmen aidiyet bilincine sahip olsalar bile, daha sonra bizi tercih etmiyorlar? Neden bizim camilerimizde kalmayıp başka yerlere gidiyorlar? Demek ki bu konudaki eksikliğimiz, aidiyet şuurunu, kimliği tam olarak verememiş olmamızdır.

Din eğitimi kuru bir ezber öğretimi değildir. Din eğitimi, sadece Kur'an-ı Kerim öğretmek, tefsir, hadis dersi vermek değildir. Din, hayatın bütün alanlarına hâkim olan, bizi yönlendiren olduğuna göre, hayatın bütün alanlarında olacak demektir. O zaman din eğitimi, hayatın dine göre yaşanması şuurunu vermektedir.

Din camiye mahpus olan bir din değildir. Başörtüsü, namaz kılmak, bir ibadet ama, din bunlar da dâhil olmak üzere tüm hayatımızı değiştirir. Mesela, bir Müslüman birey olarak yaşlı bir kadın gördüğümüz zaman dini, dili ne olursa olsun

ona yardım edilmesi gerekiyorsa, bu dinin bize öğrettiği ahlakımızın gereği o kadına yardım edeceğiz. Komşumuz taşınıyor ise, bizler, Allah Resulü'nün emri olduğu için yanlarına gidip yardım edeceğiz. Bizim dinimiz sokağı kirletmememizi istiyorsa, biz de dinimizden ötürü sokağı temiz tutacağız. Bizim inandığımız din *"İki günü birbirine eşit olan ziyadadır."* düsturu ile, öğrendiklerimizi unutarak değil, dün öğrendiklerimize bugün yenilerini katarak insanlığın tamamına bunu paylaşmayı öğretecek. *"Sizin en hayırlınız insanlara faydalı olanlardır."* düsturu ile bu toplumun Fransızına, Yunanına, İtalyanına, Hollandalısına, Almanına mutlaka Muhammed (s.a.v.)'in örnek ahlakını, Kur'an-ı Kerim'i, zarafeti, inceliği, nezaketi, çalışkanlığı, dürüstlüğü, sabrı, paylaşmayı, tevekkülü, Allah'a olan inancı, hülasa Efendimiz (s.a.v.)'in İslam medeniyetini onlara takdim etmeyi dinimiz üzerimize vazife olarak yüklemiştir.

Değerli kardeşlerim! Biz on binlerce öğrenciye bu eğitimleri verirken aidiyet bilincinin bu kadar önemli olduğunu vurgulamamız gerekiyor. Her yıl mezun olan 5000 öğrencinin 2000'i Teşkilat'ın içinde vazife alıyor, 3000'i fire veriyorsa, öğrencileri elimizde tutamıyorsak, müfredatımızda eksiklik var demektir. Onun içindir ki, Teşkilat'a mensup olma, yani aidiyet bilincini de yerleştirmemiz gerekiyor.

Bizim camilerimize gelen, hizmetlerinden faydalanan birisine, nereye ait olduğunu soruyoruz, kendisi bilmediği gibi, bizim camimizde okumuş çocuğu da bilmiyor. Aidiyet bilinci verilmediği için cemiyet, Teşkilat idarecilerini de tanımıyor.

Bizim öğrencimiz, cemaatimiz Teşkilat şuuruna sahip olmalı, başka yerlere yönelmemelidir. Bu durum bir taassup veya bir fanatiklik olarak ele alınmasın. Çünkü İslam Toplumu Millî Görüş bir ölçüdür, İslam nerede nasıl anlatılması gerekiyorsa o şekilde anlatan bir teşkilattır. Ehl-i sünnet ve'l-cemaati tam da merkezine alan, ifrat ve tefrite kaçmayan, orta yoldan giden bir teşkilattır.

Biz insanları ne uçurur ne de kaçıırız. Başkanımız da yanlış yaparsa yanlış yaptığını biliriz. İnsanları kutsamayız, çünkü her insan hata edebilir. Abimiz, babamız, hocamız söyledi diye hikmet aramayız. Yanlışta hikmet aramayız. Edepli bir şekilde de itirazımızı bir üst makamdaki başkanımıza iletiriz.

Allah kendisine gani gani rahmet eylesin, hocamız her zaman bize şunu öğretti: “İdarecinin karşısında hakkı söylemek en büyük cihattır.” Yani çekinmeyin, yutkunmayın, hadi söyleyin bakayım der, bizi rahatlatırdı ve ondan sonra da yanlış bulduklarımızı dile getirirdik, özgürce bizlerin görüşlerini söylemesine izin verirdi.

Değerli kardeşlerim! Ne olursak olalım önemli olan insanların konuşurmak. Ama tatlı bir ifade ile. Sosyal medyadan mesajla vs. değil. İnsanların bizzat kendisine. Konuşturmadığınız insanlar bilin ki, yanınızda susar arkanızdan konuşur. Dolayısıyla eğitimciler olarak insanları konuşturacağız, dinleyeceğiz. İnsanlar eleştirebilir. Edepli bir şekilde insanlar bizlere aktarsın. Belki de bir kısım yerlerde yanlış yapıyoruz. Biz vahiy almıyoruz.

En iyisini yaptığımızı iddia ediyoruz. Ama, belki de insanların eleştirdiği görüşlerini bizler 50 yıldan beri iyi yaptığımızı düşünmemize rağmen yanlış yapıyoruzdur. Ufak bir manevrayla daha iyi yapabiliriz. “Ben eğitim müdürüyüm, müdiresiyim, sen benden daha iyi mi biliyorsun?” diyemeyiz. Belki de bizden daha iyi biliyor, ne biliyoruz?

Değerli kardeşlerim! İnsanlar yanınıza geldiklerinde rahat olsunlar, kasılmasınlar, görüşlerini söyleyebilsinler özgürce, yeter ki iyi niyetli olsun. Art niyetli insanların dediklerine kulak tıkayın. “*Ve izâ hatebehumu'l-câhilûne kâlû selâmâ.*” Cahiller sizinle muhatap olduğu zaman, “Hadi kardeşim, işine git.” deyin. Ama sizin canınızı yaksa bile doğruyu söylüyorlarsa bu insanları dinleyelim, o insanların fikirlerinden istifade edelim.

Çünkü bizim niyetimiz üzüm yemek, bu nesli burada kökleri ile barıştırmak, değerleri ile birlikte kardeş etmek, şu toplumda İslam'ın geleceğini Allah'ın izni ile kıyamet sabahına kadar devam ettirmek. Niyetimiz bu, biz buna cihat diyoruz. Allah'a şükürler olsun.

ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği'nin düzenlemiş olduğu bu eğitim çalıştayının hayırlara vesile olacağına inanıyorum. Özellikle aidiyetimizin, fikirlerimizin ve buradaki kimlik oluşumunda ciddi katkılar sağlayacağına inanıyorum. Eğitim Başkanlığındaki arkadaşlarımıza, katılımcılara da teşekkür ediyorum.

Selamlama Konuşması: “Din Eğitiminin Önemi Kavramamız Gerekiyor”

Prof. Dr. Mustafa Gencer
(T.C. Köln Başkonsolosluğu Eğitim Ataşesi)

IGMG Genel Başkanı Sayın Kemal Ergün Bey, ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği Başkanı Dr. Abdulhalim İnam Bey, saygıdeğer hocalarım ve kıymetli katılımcılar. Sizleri hürmetle selamlıyorum.

ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği'nin çalıştay davetlerine programım elverdiği sürece katılıyorum. Bu çalışmaları hem şahsım adına hem de temsil ettiğim kurum adına önemlediğimizi bilmenizi istiyorum.

Bugünkü çalıştay din eğitimi temalı. Konuya verilen önemi siz değerli katılımcılar zaten gösteriyorsunuz ve biliyorsunuz.

Geçenlerde kitapçıya gittiğimde, Thilo Sarrazin'in yeni bir kitabını gördüm. Kitabın adı: “İslam Dini Gelişmeye Nasıl Mânî?” şeklinde. İslam, bizim toplumumuzu, yani Almanya'yı tehdit ediyor şeklinde bir başlığı vardı. İçeriğini ben okudum, ama sonra kitabın tanıtımlarına göre, bugünkü İslam dünyasının durumuna atıfta bulunarak, şöyle diyor:

“İslam iyi olsa idi bugün dünyadaki bütün anti demokratik uygulamalar, insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları vb. konularda İslam dünyası bu şekilde olmazdı.”

Sarrazin, aslında biraz da polemik yapıyor. Kendisi, takvimi bir yıl geri çevirse o zaman aynı kanıya varmayacak, Müslümanların, bizlerin bir şeyler kaybettiğinden dolayı bu hâlde olduğumuzu anlayacak.

Bu tür olumsuzluklar, Almanya’da Müslümanlar görünür hâle gelmeye, yüksek eğitim almaya, ekonomide, siyasette belirgin olmaya başladıktan sonra, Thilo Sarrazin gibiler tarafından daha açık bir şekilde İslam’a mal etmeye başladılar. Bu olumsuzlukları Müslümanlara atfetmiş olsalar yine anlarım. Bu olumsuzlukları İslam’a atfetmeleri, büyük bir problemi de beraberinde getiriyor.

Bu yüzdendir ki, İslam eğitimi çok önemlidir. Çünkü şu an elimizde dünyanın küçülmüş hâli var ve cebimizde. Herkesin elinde cep telefonu, internet, bilgisayar var. Acaba bu bizim dini yaşamamızda ve çocuklarımızın din eğitiminde nasıl bir etki sergilemektedir? Nasıl olumlu veya olumsuz etkileri vardır? Bunu bizim düşünmemiz gerekiyor.

ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği’ne yaptığı bu çalışmalar nedeniyle teşekkür ediyorum. Daha önceki çalıştaya da katıldım. Birçoğundan yeni bilgiler ve yeni ufuklar edindim.

İnternetin kötü kullanımında insanın tüm hayatını nasıl etki altına alabildiğini gördüm. Şimdi din eğitiminde bizim yapmamız gerekenleri öğrenmemiz çok önemli.

Bir baba olarak ben de bu konuda muzdaribim. Kişi kendi çocuğuna din eğitimi veremiyor maalesef. Bunu dışarıdan birilerinin yapması gerekiyor.

ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği’nin çağımızın problemlerinin çözümü noktasında çareler bulmak için yapmakta olduğu bu çalıştayların akabinde çıkarmış olduğu bu dokümantasyonları çok değerli buluyorum. Bu açıdan teşekkür, tebrik ve takdir ediyorum. Programınız hayırlı uğurlu olsun.

3-6 Yaş Grubu Din Eğitimi

Dr. Abdulhalim İnam

(ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği Başkanı)

Sunumumuzda 3-6 yaş arası çocuklarımızın zihinsel, dilsel, bilişsel ve özellikle inanç ile alakalı durumlarını ele alacağız. Bu alanda her şeyi burada aktarmak mümkün değil. Burada biz sizlere ipuçlarını vereceğiz, çalışma gruplarında da birtakım çalışmaları gerçekleştirmiş olacağız.

Eğitim doğum ile başlayıp, yaşam boyu devam eden bir süreçten meydana gelmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar belli gelişim dönemlerinde çocuklarda ortak eğilim ve davranış kalıplarının olduğunu ortaya koyuyor. Bu ortak yanlarının bilinmesi çocuk eğitiminde izlenecek yöntemi belirlemede büyük faydalar sağlayacaktır. Eğitim psikolojisi bilim dalı çocukluk ve gençlik çağını belli yaşlara göre tasnif etmiştir. Bu ayrımında iki dönem izlenmekte, ikinci yaşa kadarki döneme bebeklik dönemi, ikinci döneme ise süt çocukluğu dönemi deniyor. 3-6 yaş arası ilk çocukluk dönemi veya okul öncesi dönemi olarak adlandırılmaktadır. Şunun özellikle bilinmesinde fayda var: Çocuklarda en yoğun öğrenme süreci bu dönemde görülmekte. Çocukların özellikle öğreneceği şeylerin 3'te 2'sinin 3-6 yaş arasında öğrenildiği de bilimsel bir tespit olarak ortaya koyulmuştur. Kazanılan bilgi ve becerilerin, kişinin hayatında her zaman etki ve tesirini sürdürdüğünü bilim adamları ifade etmişlerdir. Dinî konulara merakın en yoğun olduğu dönem yine bu dönemdir.

Bu dönemde aldığı dinî eğitim onun ileriki yaşlarda sahip olacağı dindarlığın da şeklini belirlemektedir. Şair Abdülhak Hamid Tarhan şöyle diyor: "Kim demiş çocuk küçük bir şeydir / Belki de o çok büyük bir şeydir." Şair burada aslında bu dönemin önemini ortaya koyuyor.

Yeni doğmuş bir çocuğun evren ile ilişkisini kurarsak, aslında çocuk evrene eklenmiş orijinal bir parçadır ve dünyaya gelen her bir çocuk insan ırkının kaderinde rol oynayabilecek yeni bir fırsat anlamına gelmektedir. 3-6 yaş kişilik ve karakterin, tutum ve davranışların şekil aldığı bir dönemdir. Bu dönemde yaratıcı oyun şeklinde eğitsel aktivitelerle grup çalışması yapılmasına ağırlık verilmeli, direkt olmasa da dolaylı olarak oyun ve kutlamalarla çocuğa davranış kazandırılmaya çalışılmalıdır. Çocuk artık tuvalet alışkanlığı kazanmış, biberondan kesilmiştir. Günün belli vaktinde annesinden uzak kalabilecek kadar bağımsızlık duygusuna sahiptir. Bir bölümü hariç genellikle çocuklar okula gitmeyi sabırsızlıkla beklemektedir. Eğitim, bu dönem çocuklarının gelişim özellikleri dikkate alınarak yetiştirilmiş öğretmenler tarafından yapılmalıdır. Özellikle temel eğitimde anasınıfları ile ilgili çalışmalarda eğitimcilerin bu dönemin özelliklerini bilmesi gerekir. Eğer eğitim bu dönemlerde bu işi bilenler tarafından yapılmazsa çok büyük sıkıntılara neden olabilir. Çünkü bir çocuk yedisinde ne ise yetmişinde de odur.

Dolayısı ile bu bağlamda özellikle çocukların gelişiminde bir önceki gelişme bir sonraki dönemi etkilemektedir. Onun için ilk dönemin iyi geçirilmesi, iyi atlatılması veya iyi bir şekilde yetiştirilmesi onun 7-12 yaşından sonraki dönemde 13-18 yaşında ve sonrasında gençlik dönemi ve yetişkinlik döneminde daha iyi bir kişilik ve kimlik kazanmasına fayda sağlayacaktır.

3 yaşındaki bir çocuk, bebeklikten çocukluğa adımını atmıştır. Bu durum çocuklar için altın çağ şeklinde ifade edilmektedir. Bu dönemde çocukların soyut düşünme yetenekleri gelişmemiştir. Somut düşünme özelliği görülmektedir. Bu, eğitimde dikkate alınması gereken bir durumdur. Mesela 2-4 yaş arasını kavram öncesi evre, 4-7 yaş arasını sevgi evresi olarak niteleyen Piaget, bu iki döneme işlem öncesi dönem şeklinde bir tanım getirmiştir. Kavram öncesi evrede çocuk eşyaya başka şeylerin simgesi olarak bakmaktadır. Çocuk bebeği ile

canlı varlık gibi konuşmaktadır. Elindeki değneği at yerine koymaktadır ve ona biniyormuş gibi davranışlar göstermektedir.

Bu dönem Allah'a iman konusunda hazırlık dönemi olarak görülebilir. Çocuk dinî faaliyetlere zorlanmadan bir nevi oyun anlayışı içerisinde bunlarla tanıştırılmalıdır. Bu dönemde basit bazı cümleler çocuğa öğretilmelidir. 3 yaş çocuklarının saldırgan dürtülerine hâkim olabilmesi uygun bir şekilde sağlanırsa, çocukta inisiyatif kullanma yetisi ve tutku sahibi olma özelliği gelişecektir. Bu da çok önemlidir. Saldırgan dürtüleri oyun, yarışma, eşya kullanma gibi yapıcı bir yöne yönlendirilerek başarılı ve sorunsuz bir çözüm sağlanabilir. Aşırı baskılama çocuğun girişimciliğini ve hayal gücünü kısıtlayacaktır. Bu dönemde yasaklanmış dürtülerin baskılanması ile suç ve kaygı duyguları oluşmaya başlar. Bu yüzden baskılayıcı bir yaklaşım bu çocuklarda olumsuz bir gelişim oluşmasına neden olmaktadır. Bu dönem çocuklarının eğitiminde özellikle hikayelerden ve masallardan faydalanılmalıdır.

Bu genel bilgilendirmeden sonra zihinsel gelişim ile alakalı bilgileri size aktarmış olalım:

- Özellikle çocuk, zihinsel gelişiminde ayrıntıları dikkate almadan, genel olarak algılamakta ve ilişkisiz obje kavramlarını bütünleştirmektedir ve zihinsel kıyaslama yapamamaktadır.

- Miktar, ağırlık ve sayı konumunu anlayamamaktadır.

- Sınıflama ve gruplandırma yapamamaktadır. Birkaç dakika önce görmüş olduğu nesnelerin içinden 4 yaşındaki çocuk üç tane nesneyi hatırlamakta, 7 yaşındaki ise yedi nesne hatırlayabilmektedir. Yedi yaşındaki çocuk nesneleri yiyecek, mobilya veya oyuncak şeklinde sınıflayabilirken, 4 yaşındaki çocuk bunu yapamamaktadır. Örneğin yolda yürürken su birikintisine basmamak için ne yapabileceğinizi çocuğa sorarak onun düşünmesini, kafa yormasını sağlayabilirsiniz. Eğer cevap veremezse veya bilemezse suya basmadan etrafından yürüye-

bileceği ile ilgili ona bilgi verilebilir. Peygamber Efendimizin bir kısım uygulamalarında bu da var. Çocuk ağacı taşıyor. Peygamberimiz ona “*Ağacı taşılama, altından al.*” diyor, yani ona alternatif yol gösterip rehberlik yapıyor.

- Hatırlama becerisini geliştirmek için derste okunan hikaye ile ilgili sorular sorulabilir.

- Derste okunan hikâyenin bir bölümü çocuğa anlattırılmalıdır.

- Hikayede geçen olaylar hakkında karşılıklı sohbet edilmesi, bazı önemli kelimeler açıklanmalıdır.

- Bu çocukların dikkat süresi kısadır. Bu dönemlerde farklı açılardan bakma özelliği henüz gelişmemiştir.

- Çocuk bu dönemde hayali oyunları daha fazla oynamaya başlamıştır ve annesini hâla dünyanın merkezine koymaya devam etmektedir.

- Kendisinden küçük çocuklara ve hayvanlara karşı koruyucu tavırlar sergileme özelliği gösterir.

- Anne babaların mutlu bir yuva oluşturmaları oldukça önemlidir.

- Bir örnek olayda saldırganlık ve uyku düzensizliği görülen bir çocuk, psikoloğa götürüldüğünde, annesinin birlikte yaşadığı erkek ile evli olmadıkları konusunun anlatımında huzursuz davranışlar sergilemektedir. İkinci seansa geldiklerinde artık iki çift evlenmiştir. Psikolog ile görüşmede çocuk sanki birinci seansı yok olarak farz etmekte ve hayata yeniden başladığını kabul etmektedir. Bu da bize gösteriyor ki, çocuklar düzenli bir aile yapısına ihtiyaç duymaktadır.

- Bu yaş korkuların sıkça görüldüğü bir yaştır. Çocuk genellikle bu korkularını tanımlamakta güçlük çeker. Mesela ağlayarak uyanır. Aileler bu durumdan tedirgin olurlar. Gök gürültüsü,

şiddetli yağmur, karanlık ve yalnızlıktan korkabilirler. Çocuğun başından geçen olumsuz bir olay veya deneyim de aynı korkuları yaşamasına neden olur. Örneğin anne veya babasını, sınıf arkadaşını, akrabasını veya bir hayvanını kaybeden bir çocuk duygusal olarak ölüm korkusu yaşayabilmektedir. Bu durumda çocuğu dinlemek, korkusunun nedenini anlamaya çalışmak ve sakinleştirmek gerekmektedir.

Bilişsel gelişim ile ilgili bilgilere baktığımızda:

- Bilişsel gelişimi şöyle tanımlıyoruz: “Kavrama sisteminde ortaya çıkan gelişmeler bilişsel gelişim olarak nitelenmektedir.” Bilişsel gelişim; algılama, bellek, muhakeme, düşünme ve kavrama süreçlerinden oluşmaktadır.

- Şunu bilmemiz lazım ki, bilen değiştikçe bilgi de değişmektedir. Çocuk 3 yaşında algılayabildiği bir şeyi 4 yaşında daha farklı algılamakta, 5 yaşında daha farklı algılamakta, onu kendisine göre konumlandırmaktadır. Yani bilgisi değiştikçe bilen de değişmektedir.

- Bu dönemde çocukların hayatında oyuncağın önemli bir yeri vardır. Şöyle diyoruz: “Büyüklerin oyunu iştir, çocukların işi oyundur.” Büyükler çalışarak onları iş kabul ederler, çocuklar da oyunlarını kendilerine iş olarak kabul ederler. Yani çocukların hayatında oyun iştir.

- Çocukların uygun zamanda oyun oynayabilecekleri mekânlara gönderilmeleri gerekir. Resûlullah (s.a.v.) yolda as-hâbı ile birlikte yürürken toprak ile oynayan çocuklarla karşılaştı. Aşhab çocukların toprak ile oynamalarını menetmeye kalkıştılar. Resûlullah (s.a.v.) onlara müdahale ederek: “Çocukları rahat bırakın, zira çocukların çimeni topraktır.” buyurmuştur.

- Çocuklar akranları ile alay ettiklerinde arkadaşlarının duyduğu rahatsızlığı veya hayvanları incittiklerinde onların duydukları acıyı fark edemezler.

- Bir başkasının onun baktığı açıdan göremeyeceğini kavrayamazlar. Örneğin bir kitabın yüzü çocuğun kendisine dönük olduğu hâlde annesine kitaptaki görüntüyü göstererek, “Bu ne resmi dir?” diye sorar. Yüzü ona dönük olan annesinin kitabı göremediğini fark edemez.

- Bir grupta oyun oynarken karşılıklı birbirleriyle konuşan çocukların aslında birbirlerini dinlemedikleri tespit edilmiştir. Mesela diyalogdan çok monolog şeklinde bir iletişim vardır. Örneğin, bir çocuğun “Dün telefon kulübesinde süpermeni gördüm.” cümlesinden sonra “Bu kazak beni kaşındırıyor.” gibi bir cümle ile devam edebildiği görülmektedir.

- Bu yaş grubundaki çocuklar gerçeklik yerine görünüme odaklanmış tır. Mesela, bir çubuk suya sokulduğunda eğilmiş gibi gözüktür. Onlar bu çubuğun gerçekten eğilmiş olduğunu düşünürler.

- Çocuklar bu dönemde irade ortaya koyduklarından inatçı olurlar. Bir şeyi isteyip ondan vazgeçemediklerinde ve inat ettiklerinde dikkatleri başka şeye çekilmelidir. Bu dönemlerinin gelişimleri zarar görmeden geçmesine yardımcı olunmalıdır.

- Çocuklar bir nesnenin yer değiştirmesinin sonucunda aynı kaldığını da kavrayamazlar. Örneklerle açıklamak gerekirse, olaylar ve nesneler şekil değiştirdiğinde, çocukta korunum ilkesi gelişmediğinden dolayı eşyanın eski hâlini koruduğunu anlayamaz. Mesela, eşit aralıklarla dizilmiş eşit iki sırada boncuk gösterildikten sonra sıralardan birindeki boncuklar arasında mesafe açılır ve hangi sırada daha çok boncuk olduğu sorulur. Miktar konumunu henüz kazanmamış çocuklar geniş aralıklarda sırada duran boncukların daha çok olduğunu söylerler. Eşit miktarda su doldurulmuş aynı iki kap getirildiğinde çocuk bunlardaki suların aynı olduğunu söylerken, kapların birindeki suyun farklı boyutta başka bir kaba konması ile çocuğun kararı değişir.

- Bu dönemlerde çocuklara detay bilgiden çok temel bilgilerin verilmesi çok önem arz eder. Detaya boğma, çok detaya girme çocuklara ciddi manada sıkıntı getirir.

- Bu çocuklarda tersine çevrilemezlik örneği de görülür. 4 yaşındaki Erkan ile öğretmeni arasında geçen bir konuşma, tersine çevrilemezliği anlatan en güzel örneklerden birisidir. Örneğin öğretmen, “Erkan, kardeşin var mı?” diye sorar. Erkan “Evet, var.” der. Öğretmen “Adı ne?” diye sorar, o da “Osman” der. Öğretmen, “Peki Osman’ın erkek kardeşi var mı?” diye sorduğunda “Yok.” der; çünkü kendisinin de onun kardeşi olduğunu tersine çevrilemezlik neticesinde anlayamamıştır.

Dil Gelişimi

- Bu yaşlardaki çocuklar 3-4 kelimeden oluşan cümleler kurabilirler.

- Konuşmalarda telaffuz hataları yapabilirler. Otoriter davranan annelerin çocuklarında ve çocukların duygusal kırılganlık yaşadıkları dönemlerde bu durumlara daha çok rastlandığı görülmüştür.

- Kekelemelik ve seslendirememe bu yaşlarda ortaya çıkar.

- Müzikli ve ritimli çalışmalar bu dönemdeki çocukların hem hafızalarının güçlenmesine hem de kelime hazinelerinin artmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin Tokyo’da keman dersi verilen çocuklarda hafıza ve dil gelişiminin öteki çocuklara oranla çok daha iyi olduğu tespit edilmiştir. Bu çocukların fikir üretme kabiliyetlerinin de geliştiği ortaya konmuştur.

- Bu yaşta çocuklar okuma yazma öğrenemedikleri hâlde en güç müzik parçalarını dahi rahatlıkla söyleyebilmektedirler. Yine bu dönemdeki çocuklarda yabancı dili kolaylıkla öğrenbilme özelliği görülmektedir.

- Bu dönemde çocuğun konuşma hatalarını düzeltmeye çalışmak doğru bir davranış değildir.
- Çocukların konuşma içerikleri incelendiğinde çevrelerinin onları ne kadar etkilediği ortaya çıkmıştır. Örneğin futbol ile çok ilgili olan bir babanın oğlu tüm futbol terimlerini öğrenerek günlük konuşmalarında sık sık kullanmaya başlar. Bu da çevrenin çocukları ne kadar etkilediğine bir örnektir. Erkek çocukların konuşmalarda babalarını, kız çocuklarının da annelerini taklit ettikleri görülmektedir.

İnanç Gelişimi

- Din duygusu öncelikle yaratılıştan gelen bir değerdir, bunun bilinmesi gerekir. Doldurulmadığında bu duyguyu başka bir şey doldurur. Din duygusu doğru yönlendirilmez ise sapma eğilimi gösterebilmektedir.
- Dinî kavramların oluşum aşamasında sevgi motifi önde tutulmalı, ezberci bir yaklaşım ile kavramlar öğretimek yerine, davranışa dönüştürülecek kavramlar çocuğun hayatının bir parçası hâline getirilmelidir.
- Dinî kavramlarla ilk tanışmada en önemli durak noktası ailedir. Sözel olarak kavramların öğretiminden ziyade davranış boyutunda kavramlar canlandırılarak öğretilmelidir. Çocukta dinî davranış göstermeler ilk dönemlerde genelde taklit yoluyla meydana gelir. Çocuklar bunları daha çok anne baba tarafından tasvip edilmek için yaparlar. Mesela evde büyüklerin namaz kıldığını gören çocuk onlar gibi yatıp kalkar, dudaklarını dua okuyormuş gibi kıpırdatır, sofraya besmele ile oturup hamd ile kalkarlar. Aslında çocuklar bunları tekrarladıkça daha çok öğrenmekte ve bir alışkanlık kazanmaktadırlar. Bu şekilde aslında din duygusu ortaya çıkmaya başlamış, ama dinî gelişim tam olarak tamamlanmamıştır.

- Çocukta sürekli gelişen ve tükenmek bilmeyen öğrenme, anlama merakı ve özlemi, dinî alanda da kendini gösterir. Çocuk bu dönemde sürekli Allah ile ilgili sorular sorar. Bundan dolayı özellikle bu döneme dinî inançların “peri masalı” dönemi diyenler olmuştur.

- Din duygusunun oluşturulmasında kutsal gün ve gecelerden de ifade edilmelidir. Şunun da bilinmesinde fayda var: Amerika'nın Santiago bölgesinde 120 Katolik ve Protestan çocuk üzerinde yapılan bir araştırmaya göre 5 ve 8 yaş arasındaki çocukların Allah düşüncesini benzer bir şekilde tasavvur ettiği görülmüş ve bu dönem çocuklarının Allah'a bakış açılarının diğer dinî gruplardan farklı olmadığı ortaya çıkmıştır. Aslında bu bile dinin fitrî bir özellik olduğunu bizlere göstermektedir.

- Dindar bir çevrede yetişen çocukta dinî duygu uyanmışken, dine karşı ilgisiz olan ve ihmalkârlık gösteren çevrelerde çocukların 7 yaşına geldikleri hâlde henüz dini hazırlık ve uyanma belirtilerinin zayıf olduğu tespit edilmiştir.

- Bundan dolayı özellikle küçük çocukların camilere ve dinî mekânlara götürülmesi, evde bu bağlamda ortamlar oluşturulması büyük önem arz etmektedir.

- Özellikle bu yaştaki çocuklar Allah'ı soyut düşünemedikleri için somut olarak hayal etmekte ve gördükleri somut varlıklarla kıyas ederek Allah'ı ifade etmektedirler. Bu çocuklarda antropomorfist bir yaklaşım görülmektedir. Allah'ı büyük bir dev, gözleri çok büyük bir varlık, elleri çok büyük olan bir yaratık olarak tahayyül etmektedirler.

- Bazı büyüklerin çocuklar yaramazlık yaptığıında “Allah seni yakar, Allah seni taş eder!” demeleri, şimşek çaktığında çocuklar merak edip sorduklarında “Allah'ın kamçısı” gibi ifadeler kullanmaları çocukların gözünde Allah'ın çok korkunç biri olarak görülmesine neden olur.

- Yapılan araştırmalarda 5-6 yaş arasındaki çocukların diğer dinler ile kendi mensubu oldukları dinler arasındaki farkı anlayamadıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla çocukların yanında diğer dinlerle ilgili olumsuz kanaatler belirtilmemelidir. Özellikle bu, içerisinde yaşadığımız topraklarda büyük antipati oluşturmaktadır. Eğitimciler bu hususta dikkatli olmalıdır.

Çalıştay Grup Çalışmaları 1: 3-6 Yaş Grubu

Moderatör: Dr. Abdulhalim İnam

Bulgular ve Çözüm Önerileri

- Çocukluktaki din eğitiminin ilk temelleri ailede atıldığından dolayı bu konuda ailelere bilinç kazandırılmalıdır, deneme yanılma yöntemi ile yürütülen çocuk yetiştirme görevi bilgiye dayalı bir zemine yerleştirmelidir. Çünkü anne babalar formasyon eğitimi almadıkları için eğitimlerinin tamamını bu şekilde devam ettirmediklerinden, özellikle deneme yanılma yöntemi ile çocuklarını yetiştiriyorlar. Mesela, oyuncak alan bir anne “Çocuğunun gerçekten bu oyuncuğa ihtiyacı var mı?” diye düşünmüyor. Yani o anda kendi hesabına uygunsa, çocuk onu sevdiyse, onu çok arzuluyorsa alabiliyor.
- Öğretmenlerin iyi bir eğitim verebilmesi için her çocuğun kişiliğini, psikolojik yapısını, gelişim dönemlerini bilmelerine ihtiyaçları vardır. Çocukların iyi tanımlanması, gelişim dönemleri özelliklerine göre onlarla olan davranışların ayarlanması, her çocuğa aynı tarzda hitap edilmemesi gerekmektedir.
- Bu dönem çocuklarının somut düşünce düzleminde oldukları bilinerek, soyut kavramlarının somutlaştırılarak kavratılmasına dikkat edilmelidir.
- Kavram öncesi evrede çocuk eşyaya başka şeylerin simgesi olarak bakmaktadır. Çocuk bebeği ile canlı varlıkmiş gibi konuşmakta, elindeki değneği at yerine koyabilmekte, olabiliyormuş gibi davranışlar göstermektedir.
- Çocukların din eğitimi çalışmalarında kreatif oyun şeklindeki eğitsel aktivitelerle grup çalışması yapılmasına ağırlık verilmelidir. Bütün bu çalışmalarda çocuklara yönelik dinî

uyandırma ve farkındalık kazandırma çalışmaları direkt olmasa da dolaylı olarak oyun veya kutlamalarla kazandırılmaya çalışılmalıdır.

- Bu dönemde oyunun çocuğun hayatında çok büyük yeri vardır. Gelecek ile ilgili deneyimleri oyun yoluyla elde etmektedir. Hangi oyunlar anasınıflarında oynanabilir? Anasınıfı çocukları ile oynanacak oyunlar diye bir kitap yazılabilir. Örnek oyunlar oraya konulabilir. Örnek metinler kitaplarımızda var. “10 Parmağım Benim Marifetli Ellerim” kitabımız var. Ama bunlardan başka bir oyun kitabı, bir drama kitabı, bir tiyatro kitabı çıkarmak lazım.

- Bu dönemde oyunun çocuğun hayatında çok büyük görevi vardır dedik. 3-6 yaş çocuğu eğitilirken “ben” merkezcilik etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuk bu yaşlarda her şeyin kendisinin etrafında döndüğünü düşünmektedir. Bu bir avantaj gibi de görülebilir, dezavantaj olarak da görülebilir. Biz bunu nasıl avantaj hâline getirebileceğimizi düşünmeliyiz.

- Bu yaştaki çocukların soyut düşünme yetenekleri gelişmemiştir. Somut düşünme özelliği görülmektedir. Allah’tan bahsedildiğinde onu ak sakallı bir dede gibi hayal edebiliyorlar. Soyut kavramları bu çocuklara nasıl anlatmalıyız? Peygamber bir somut kavram ama şu devirde soyut bir kavram, çünkü peygamber yok. Melek soyut bir kavram. Kitap somut bir kavram, ama vahiy soyut bir kavram. Bunları nasıl anlatmamız lazım? Çocuğa mesaj gibi anlatırsak acaba telefon mesajı ile bunu örtüştürür mü? O zaman vahyi telefon mesajına mı indirger? Bunları konuşmak faydalı olacaktır.

- Bu yaş korkuların sıkça görüldüğü bir yaş. Çocuk çeşitli şeyleri kaybedeceğinden korkar. Bu çocukların korkularını nasıl izale edebiliriz? Mesela, ölüm korkusunun şöyle anlatılmasını, dua anlayışının böyle anlatılması daha iyi olur gibi çözümler önerileri bekliyorum. Çocuklar dua etmeyi sevmekte fakat

daha çok tam olarak anlamlandıramamaktadır. Bu dönemde çocuğa bazı dualar, korku ve endişe anında dua edebileceği öğretilmelidir.

- 3-6 yaş arasındaki çocuklar siz ne söylerseniz doğru kabul ediyor. 7-12 yaşındaki çocuklar için neden diye sorabiliyorlar. 13-18 yaşındaki çocuklar kesinlikle nedenini öğrenmek istiyorlar. Bunlar az soru soruyorlar, ama kaynağına kadar gitmek istiyorlar. Neden böyle, niçin yapmalıyım, niçin gerek var, bana göre bu doğru değil diyorlar. Ama 3-6 yaş arasındaki bir çocuğa ne anlatırsanız o tamamen size ait. Ne verirsiniz beyaz bir sayfa gibi o oraya yazılıyor. Silgisi yok. Onun için biz bu dönemin çocuklarında şu duayı okursan sen korkmazsın dediğimiz an o duayı öğreniyor. Böyle bir şey yani. Bak oraya gidersen düşersin dediğin zaman oraya gitmiyor bir daha. Okullarda yaşıyor, ceza olarak köşede dur deniyor çocuğa, hayali bir çizgi çiziliyor, ama o çizilen çizgiyi geçmiyor. Yani 3-6 yaş arası özelliklerinden bir tanesi de kendine konulan sınırları ve kendine verilen emirleri esas kabul ediyor. Dolayısıyla bu bir açılım olmalı.

- 4-6 yaş çocuğunun zihninde kul ile Allah arasındaki köprüyü kurmaya başladığımız için, bu köprüyü yumuşak tutmamız gerekiyor. Çünkü bu dönemde bizden kaynaklanan herhangi bir sıkıntı bizden sonraki süreci de etkileyeceği için oradaki köprüyü inşa etme noktasında emek sarf etmemiz gerekiyor. Yani aslında bir eğitimci çocuğun ileride dindar kimliğine etki edecek bir rol üstleniyor. Her olay ileriki yaşlarda dindarlığını olumlu veya olumsuz etkileyebilir. Çünkü benden nefret ederse bir o kadar benim anlattıklarımın da nefret edecektir. Beni severse bir o kadar benim anlattığımı, Allah'ı sevecektir

- Bizim yaklaşımımızın şöyle olması lazım: Kendimizi çocuklara sevdiren biz de onların sevdiği alanlardan girmeliyiz. Mesela çocuk geldiğinde "Aa! Üstün ne kadar güzel! Sen şunun şunun şapkasını mı taktın?" gibi yaklaşımlarla önce

bir hasbihâl ederek karşılıyor ve sınıfa alıyoruz. Bu durumda otomatikman girerken ağlayan çocuk sayımız tek tük oluyor. Demek ki o zaman çocukların sevdiği şeylerden hareketle çocuğa sevdirmeye yolunu sağlamak lazım. Onlara kendi tavırları ile yaklaşıyoruz. Mesela onlar bir şeyleri beğendiklerinde çak işareti yapıyorlar. Biz de onlarla birlikte yapıyoruz. Onların hoşlandıkları noktalara parmak basmak lazım.

- Çocuklara güven duygusu verilmelidir.
- Camiyi sevmeleri lazım, neden sevdiklerini kavramaları lazım.
- Çocukların neleri sevdikleri tespit edilmeli ve sevdiği şeylerden yola çıkılmalı. Güven sağlanarak, ileride sığınabileceği bir camisinin var olduğunu bilmesi lazım.
- Çocukların zaafı tespit edilerek hareket edilmeli ve buna göre onlara yaklaşılmalı. Bazen eğitimciler zaaf tespitten hareketle istismar çizgisini iyi koymak gerektiğini söyleyebiliyorlar. 3-6 yaş arası çocuklar istismara da müsait. Çünkü her şeyi doğru kabul ettikleri için istismara da uğrayabilirler.
- Çocuk ile Allah arasındaki köprüyü sevgi temelli oluşturmalıyız.
- Sevgi cümleleri ne olabilir? Sevgi yaklaşımları ne olabilir? Sevgi soyut bir şey, davranışa dönüştürmemiz lazım. Mesela sevgi başını okşamak mı, bir kelime mi? Saçını okşamak taciz etmek manasına da gelebiliyor bazen.
- Katolik bir öğretmen dersini anlatırken hikâye okuyacak, hikâye okurken kullandığı motif olarak diyor ki, mum yakacağız. Mumun sembolü İsa'nın sınıfa davet edilmesi. Ne yapıyor, mumu çocuğa yaktırıyor. Bir çocuk seçiyor, mumu ona yaktırıyor. İsa'yı sınıfa sen davet ettin, çok ulvi bir şey, en büyük adamı sınıfa sen davet ettin diyor. Sonra hikâyeyi okumaya başlıyor. 10 dakika sonra hikâyeyi bitiriyor. İçlerinden bir tanesini daha

seçiyor, sen gel bakalım diyor. Bugün mumu sen söndürecekisin ve İsa'yı bugün sen uğurlayacaksın diyor. Bu çocuk için bu müthiş bir şey. Birisi bugün İsa'yı ben çağırdım, öteki ben uğurladım diyor. Yani şimdi bizde de sevgi motifinde somut davranışlar olmalı. Ama bunun nasıl olacağını birlikte tespit etmeliyiz.

- Önemli görevlerde çocuğa rol vermek gerekir. Çocukların öğretmen yerine geçirilerek kişilik kazanması sağlanabilir. Elif Ba harflerini öğretirken çok sevgi gösteren, çok uyumlu olan öğrenciler seçilebilir.

- Eğitime başlarken giriş duası yapılabilir. Bu şekilde; yaparak, yaşayarak öğrenme yöntemi kullanılmış olur. Giriş duası ile derse başlayarak hem çocuğun kendisine hem ailesine dua etmesini sağlanmış olur. Çocuklara manaları ile birlikte duaların öğretilmesi gerekir.

- Mükâfatlandırmaya önem verilmeli. Mesela çocuk o gün derslerine çalıştıysa çıkar ilişkisine girmeden küçük bir oyuncak verilebilir. Pekiştirici ödüller verilmeli. Burada dikkat edilmesi gereken nokta öğrencileri katı bir ifade ile cezalandırmamak. Ödül yöntemini çıkar ilişkisi olmadan uygulamak. İyi davranışları yıldız toplama yöntemi ile ödüllendirmek. Kötü davranışları yıldız düşürme ile eksiltme, arttırma ve eksiltme yöntemi ile dengeli bir tutum sergilenmeli. Yıldız arttırma veya eksiltme yöntemi burada etkili olacaktır. Ezber dinlemede tırtıl kullanılabilir. Tırtılın kuyruğu ne kadar uzunsa o kadar başarı kaydedilmiştir. Bu da çocukları motive etmektedir.

Eğitimci Yaklaşım Modelleri

- Derslerin oyun hâline dönüştürülerek işlenmesi gerekir. Mesela siyer dersini piyes hâlinde, playmobillerle işleyerek çocukların dikkatlerini toplayabiliriz.

- Doğadan birtakım objelerle bir bağ kurularak dersin iş-

lenmesi ilgi çeker. Mesela, bir ceviz alıp bu nesnesin beynimize benzediği, parmağımızdaki el izinin benzersiz olduğu, bir yaratıcının var olduğu, o yaratıcının Allah olduğu, bizlerin ona inandığı, Müslüman olduğumuz gibi temel bilgileri bilinçaltına yerleştirebiliriz.

- Dokunsal çalışmalar yapılması gerekir. Elif Ba'yı öğretirken kumun üzerine yazdırabilir, oyun hamuru yapabiliriz. Oyun hamuru ile Kur'an harfleri şekillendirilir, dokunarak özümsemeleri sağlanır, harfler sıfatlandırılır.

- Kur'an'ı öğretmek daha somut ve kolay bir şey. Bizim çocuklarla yaşadığımız sorunlardan bir tanesi çocukken iyi, akıllı ama 16 yaşına geldiği zaman bir anda asi ve uyumsuz olmaya başlıyorlar. Biz biliyoruz ki, çocuk birinci dönemi güzel geçirirse ikinci dönemi de güzel geçiriyor, ikinci dönemi güzel geçirirse üçüncü dönem de güzel geçiyor. Buradan anlıyoruz ki, 3-6 yaş arası temel teşkil ediyor ve ileriki dönemlere etkisi çok fazla. Daha sonradan çocuğun davranışlarında sıkıntı varsa daha önceki dönemlerde bazı şeylerin oturmadığını ve sıkıntılı bir dönem geçirdiğini anlıyoruz.

- Takım oyunlarına/çalışmalarına ağırlık verilmeli. Böylece takım ile hareket eden öğrenci de diğerlerinin yanında tamamlayıcı olarak ödül almış oluyor.

- Bayramlarda, özel günlerde, cuma günleri süslemeler yaparak bu günlerin önemli olduklarını öğrencilere kavratmak, Nasreddin Hoca gibi kendi kültür ve medeniyetimizden şahsiyetleri ön plana çıkarmak gerekir.

- Tespih, takke oyunu gibi oyunlar oynatılmalı.

- Dinî objelerin sevdirmesinde (tespih, seccade, başörtüsü, cami) eğitimcinin yaklaşım modeli onlarla iç içe olmalarını sağlamaktır. Örnekler:

- Kabe'yi/camileri çocuklarla birlikte inşa etmek (maket)

- Çocukları ihrama sokmak (erkek çocuklara havlu, kız çocuklarına ferace)
- Seccade ve tespih yapmak (renkli boncuklar vs.)
- Çocuğu seccade sahibi yapmak veya kendisine ait bir başörtüsünü tanımlamak (benim başörtüm, benim takkem)
- Çocukların isimleri ile önemli tarihî şahsiyetleri buluşturarak şahsiyet ve özgüven kazandırmak sağlanabilir. Örneğin çocukların arasında Ali isimli çocuğa Hz. Ali'nin Arapça yazılışını göstererek bilgilendirme yapılabilir. Önemli olan şey sunduğumuz dinî şahsiyetler ile çocukların özdeşleşmesi, "Hz. Ali'nin ismini taşıyorum, ortak noktamız var. Ben de onun gibi olabilirim/olmalıyım." diye düşünmesini sağlamak. (Hz. Ali ile ilgili bir kitap hediye edilebilir.)
- Eğitimci, çocukların eğitimlerine ebeveynleri de dâhil etmeli, yapılan faaliyetlerden haberdar etmeli, velilere bir bilgilendirme yapmalı. Çocuklara verilen günün mesajı veya öğretilen/öğretilmek istenen ayet ve hadisler velilerle de paylaşmalı.

Sınıf Dizaynı Nasıl Olmalıdır?

- Sınıf içerisindeki bütün materyaller çocukların ulaşılabilir oldukları yerlerde, boy hizasında olmalı.
- Canlı renkler olmalı. Sınıfta kullanılan materyallerin renkleri çok önemli. Kırmızı kullanmak doğru değil. Yeşil, mavi renkler gibi renkler tercih edilmelidir. Kahverengi kalk git demek. Silik renkler ve gri renk kişiliksizliğini temsil ediyor. Mavi renk güven veriyor, beyaz saflığın rengi. Tek renk, tek düzen anlayışı insanların düşünme düzlemini de etkiliyor. Ondan dolayı pek tavsiye edilmiyor.
- Çocuklara eğitici oyuncaklar alınmalı, çocuklara zarar verebilecek, çabuk kırılan eşyalar tercih edilmemeli.

- Abdesthane ve lavabo gibi mekânlara ilgili afişler asılmalı.
- Kitap köşesi olmalı
- Her çocuğun kullanım alanı kendisi ile özdeşleştirilmeli (kendi kutusu, kendi çekmecesini vs.)
- Öğrenciler derse girmeden kendilerini özel hissetsinler diye sınıfın önünde davudi bir ses ile selamlanmalı ve ismi ile karşılanmalı. Aynı zamanda veliler için de karşılama yapılmalı.
- Koku çocuklar için çok önemlidir, sınıfların güzel koku (gül kokusu) ile kokması sağlanmalı.
- Müziğin çocuklar üzerinde önemli bir etkisi var. Sık sık ilahiler söylenmeli.
- Oyun mekânı geliştirilmeli/oluşturulmalı. Oyun günü belirlenerek çocuk belirlenen günde en sevdiği oyuncaklarını getirebilir. Bu şekilde ortak oyuncaklarla oynayan çocuklar arasında bir kaynaşma gerçekleşmektedir.
- Uyuma yeri, oturma alanı gibi dinlenme mekânları geliştirilmeli.
- Yemek yeme mekanı oluşturulmalı.
- Oyuncaklar tahtadan olabilir, tahta çocuklara sakinlik veriyor.
- Çocukların yaptıkları çizimlerin, maketlerin anaokullarında sergilenerek velilere gösterilmesi gerekir. Çocuğun ebeveynine gösterebileceği bir şeylerin (çizim vs.) olması onu motive edecektir. Çocukların yaptıkları ile ilgili sergiler düzenlenmeli.
- Şark köşesi yapılabilir. Daha otantik, daha manevi bir ortam oluşturulabilir.

- Yanmayan halılar olmalı, yangın söndürücü bulundurulmalı, oyuncaklar gerekli resmî muayeneden geçmiş olmalı.
- Sınıfta oynama alanları belirlenmeli. Çocuklar düzeni ve etrafı bozmadan, belirli bir yerde alandan çıkmama şartı ile belirli bir oyunu oynayabilir,
- Elif Ba legosu bulunabilir, malzemeler üretilebilir.

Çocuklara Anadillerini Kazandırmak

- Çocuklara kitap verilir, ebeveynlerinin evde onlara okuması sağlanmalı. Daha sonra konu/kitap hakkında çocuklara sunum yaptırılabilir.
- Eğitimciler anlatımda ikinci kanalı tercih etmeden tek kanalı, tek dili tercih etmeli. Çocuklara şiirler ezberletilmeli, beraber kitap okuma saatleri düzenlenmeli.
- Çocukların kelime hazinesinin geliştirilmesi için kelime oyunları yapılabilir, bilmeceler sorulabilir, tekerlemeler ezberlenebilir. Bu konudaki materyallerin artırılması gerekir.
- Anadilde drama, gölge oyunları, kukla oyunları vb. etkinlikler çocuklarla birlikte yapılmalı.
- Çocukların konuşup kendilerini ifade etmelerine fırsat verilmeli.
- Tüm faaliyetler söyleyerek, geniş bir açıklama yapılarak öğretilmeli. Örneğin “Önce sağ ayakkabımı giyiyorum, sonra sol.” gibi yapılan işlemleri sözle ifade ederek, çocuğa yeni kelimeler öğretmiş oluyoruz. Yaptığımız davranışlar beden dilinden söz diline dökülmeli, beden dili ile vurgulanmalı.
- Eğitimcinin anadili iyi seviyede olmalı, eksiği varsa eğitimci kendini bu hususta geliştirmeli.

- İki dilli eğitimde kelime hazinesini genişletmek için Yunus Emre'nin şiirleri onların anlayabileceği şekilde açıklanmalı. Okunan ilahiler için de aynısı geçerli.
- Güvenilir çocuk TV kanallarını seyrettirmek çok etkili ve faydalı. Çocuklar okullarda öğrendikleri yerel dil ile televizyondan duydukları Türkçeyi kıyaslıyorlar.
- Dil kavramları resimleştirilerek gösterilmeli.
- Anne babaların çocukları yatırırken hikâye kitabı okumaları çok önemli. Bunun üzerinde durulması gerekir. Türkçe kitaplar okunmalı. Gerekirse bu kitaplar eğitimciler tarafından belirlenmeli.
- Anne babaların evde aralarında Türkçe konuşmaları çok önemli. Bilhassa 3-6 yaş arası dönemde ebeveynlerden bazıları dil zayıflığı meydana geldiğini ifade ediyorlar. Bundan dolayı da çocukları ile evde Almanca konuşmaya başlıyorlar. Lakin bu yanlış bir davranış. Böyle olunca çocuk hiçbir şekilde Türkçe diliyle muhatap olamıyor.
- Resimler ile birlikte yazılar basılıp asılmalı, panolar oluşturulmalı.

7-12 Yaş Grubu Din Eğitimi

Mustafa Tütüneken

(NRW Eyaletinde İslam Din Dersi Öğretmeni)

7-12 Yaş Grubu Çocukların Zihinsel Hazır Oluşu

Bugün tarafıma düşen ödev 7-12 yaş arası çocuk grubunun zihinsel, dilsel ve dinî gelişimini irdelemek. Kızlarda 6-11 yaş aralarında, erkeklerde ise 6-12 veya 13 yaş arasında yer alan evreye “son çocukluk dönemi” veya “temel eğitim çağı” adları verilmektedir.¹

Bu evrenin kendi içinde de ayrıca bir sınıflandırılması söz konusudur. 7-9 yaş aralığında duyu merkezli öğrenim 9 yaşından itibaren yerini akıl merkezli öğrenime terk etmeye başlar. Ya da diğer bir ifadeyle somut düşünme aşamasından soyut düşünme aşamasına geçer. Bu süreçlerden ilkinin ne zaman bittiği ve diğerinin ne zaman başladığını kesin olarak tespit etmek de güçtür. Zihin, dil ve din gelişimini de bu bağlamda ele alıp bunları da belli bir sıralamaya koymak istersek tespitin güçlüğünü daha iyi anlarız. Zira bütün bunlar çok karmaşık bir şekilde iç içe geçmiş alanlardır. Ayrıca birinin bir orandaki emaresi diğerine eşdeğer de olmayabilir. Örneğin bir çocuğun dilsel yeteneğine bakıp onun zihinsel gelişimini objektif olarak görmemiz mümkün olmayabilir. İyi derecede matematik bilgi ve becerisi olan bir çocuk, genelde zihinsel gelişimi iyi olan biri olarak tanımlanır. Fakat aynı öğrenci benzer bir beceriyi dil dersinde gösteremeyebilir. Dil açısından yetenekli birisinin din dersinde de iyi olması, kuvvetli olmakla birlikte sadece bir ihtimaldir.

1 Öcal, Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*, TDV Yayınları, Ankara 1993, s. 63.

Çocuklarda Dinî Gelişime Bir Örnek

Kendi tecrübelerimden hareketle çocuktaki zihin, dil ve din gelişimini örneklemek ve sizinle paylaşmak isterim.

Yıllar önce ilkokul ikinci sınıfta insanın yaratılışını işlemiştim. Ünitenin hedefi, insanoğlunun topraktan yaratılmış olması hasebiyle mütevazı bir mahiyete sahip olduğunu, bununla beraber Allah dilediği için onu mahlukatın en şerefli yaptığı ve bunun gereğini yapmasının da yine Allah tarafından beklenildiğini çocuklara öğretmekti. Hz Âdem kıssasını bir kronoloji çerçevesinde işledim. Ünitenin sonunda Şeytan ile Hz. Âdem'in birbirlerine hasım olarak dünyaya gönderildiklerini ayrıca vurguladım. Çocukların bu kıssada odaklandığı yerler biz yetişkinlerinkinden farklıydı. Çocuklar “Hz. Âdem de bizim gibi çocuk olarak mı dünyaya geldi?” veya “Dünyada karnını nasıl doyurdu?”, “Hz. Âdem'in yediği meyve neydi?” vb. sorular sordular.

Sorulardan anlaşılacağı üzere çocuklar içeriğe koşulsuz inanmış ve kıssanın gidişatına göre kendi gerçekliklerine uygun yönde sorular sormuşlardı. Çocuklar “Statthalter” (Allah'ın yeryüzündeki halifesi), “Niederwerfung” (secde), “İblis” gibi kıssanın ana eksenini oluşturan kavramları ilk defa duymuş olmalarına rağmen okuma metnini genel olarak anladıklarını tespit ettim. İki yıl sonra aynı sınıfa bu defa vahiy konusunu işledim. Hira mağarasındaki ilk karşılaşmayı, Hz. Peygamber'in Cebrail ile olan diyalogunu, sonraki vahiy örneklerini, örneğin Cibril hadisindeki enstantaneyi iki hafta süreyle işledik. Dikkat ederseniz kıssaların her ikisinde de melekler rol almışlardır.

İkinci sınıftaki çocuklar Hz. Âdem kıssasının akışına yatay sorularla katılırken, dördüncü sınıfta aynı öğrenciler: “Hz. Peygamber onun Cebrail olduğunu nereden bildi?”, “Melek diye görünen pekâla şeytan olamaz mı?” gibi sorularla konuya yönelik dikey sorular sorabildiler.

Buradan anlaşılıyor ki, dördüncü sınıftaki öğrenci artık anlatılanlara temkinli yaklaşıyor ve ikinci sınıftaki gibi sansürsüz, süzgeçsiz her şeyi anlatıldığı gibi anlayıp kabul etmiyor.

Burada gözden kaçmaması gereken önemli nokta şudur: Çocuklara verilen bilgiyi elekten geçirmeleri gerektiğini dolaylı olarak öğretmenler de yine bizleriz. Çocuğun bu sorulara nasıl verdiği merak edilmeye değer bir konudur. Çocuğa göre, Hz. Âdem kıssasında şeytan, ayartan, yoldan çıkaran biri ya; ayrıca insanın düşmanı olarak dünyaya geldi ya; öyleyse Hz. Âdem’de olduğu gibi neden Resûlullah’ı da kandırıp yoldan çıkarmasın? Buna Allah engel olmayabilir de. Çünkü kıssada şeytan Allah’a itiraz eden ve onu kızdıran güçlü bir düşman olarak da anlaşılabilir. Yani kötüden gelecek zarar daha kuvvetle ihtimal iken bunun karşısında olan iyiler, yani melekler yetersiz kalabilirler.

Bu kıssanın yansımaları olarak çocuk şeytanı melekler karşısında baskın güç olarak algılayabiliyor. Zira çocuklardaki melek tasavvuru çocuğun aklında adı üstünde melek ve kimseye zararı dokunmaz masum varlıklar olarak karşılık buluyor. Böylelikle korkunun adresi şeytan, sevginin adresi Allah ya da melekler olabiliyor.

Bir konunun içeriğini fenomenler çerçevesinde anlaşılır olarak işlerken bunların çocuklardaki çağrışımlarını kontrol etmek hemen hemen mümkün değildir. Allah’ı, melekleri ve peygamberleri sevdirmeye niyetiyle yapılmış bir çalışma tersi bir sonucu verebilir.

Birinci örnekte öğretmen olarak insanın mütevazı tabiatına odaklandım. Ayrıca, Allah’ın bu varlığı kendi inayetiyle eş-ref-i mahlukat yapması ve İblis’in Allah’ın emrine karşı çıkarak nasıl asi olduğunu öğretmek, Allah’ın insana olan güvenini boşa çıkarmamak için insan olarak nelere dikkat etmemiz gerektiğini çocuklara kavratmak istedim. Fakat dersin yan etkisi, yani şeytanın insan için amansız bir düşman olmasıyla bera-

ber buna “Allah’ın bile engel olamadığı” algısı, beni bu kıssayı daha sonraları farklı bir bağlama taşıyarak işlemeye zorladı.

Eğitim uzmanlarının ortak kabulü, bu yaş aralığında olan çocuklarda şefkat ve adalet hissinin yüksek olduğudur. Bu durumu uygun bir zemin kabul ederek, Mekkelilerin merhametsizliğini, kibirliliğini belli bağlamlarda konu etmiştim. Resûlullah’ın getirdiği mesajın kimleri kimlere karşı nasıl koruduğunu ve bizzat kendisinin kendi akrabalarına karşı nasıl mücadele verdiğini gösterip, çocuklardaki bu merhamet ve adalet hissinin Resûlullah’taki karşılığını buldurmayı amaçladım.

Çocuklar Resûlullah’ın hayatındaki sembol dostların yanında bir iki tane de düşmanını tanırırlar. Hz. Âdem kıssasındaki İblis’in itirazı, tıpkı Mekke ileri gelenlerinden birinin itirazı gibidir. Zuhur suresinin, 31. ayetinde müşrik Mekkeliler, Resûlullah’ı yetim büyümüş, sade, iddiasız biri olması yönüyle küçümser. *“Eğer Kur’an bu şehirde birine gelecek olsaydı, buna ben ya da benim gibi zengin, güçlü ve lider biri layıktır. Yetim, güçsüz, sade birine değil.”* der. Yani burada Mekkeliler, şeytanın ağzını konuşuyor. Kıssayı siretten bir sahneye yönlendirdiğimizde, şeytanın o amansız güçlü düşman motifini, Mekkeliler müşrikin akıbetiyle gidermiş oluruz. 4. sınıf öğrencileri şeytanı Velid bin Mugîre ile, Hz. Âdem’i de Hz. Peygamber ile eşitler.

Çocuklar dinî gelişim evrelerinin çoğunu duygusal/duyusal öğrenmeyle geçirse de derslerin neticesi olarak onlardan duygulu ve coşkulu bir dindarlığı beklemek erkendir. Dinî gelişiminin göstergesi olarak, çocuğun bilgi edinimi ve bu bilgiyi doğru şekilde transfer edip, bağlantılarını anlayıp ifade edebilme yetisi olarak sınırlamak isterim. Yani Resûlullah’ın boykot yıllarını işlerken çocukların gözlerinin yaşarmasını bekleyemem. Ya da “Rabbi Yessir” duasını okuyan bir çocuğun, duanın Allah’a bir şeyi ısmarlama olarak anlamasını (doğru) ama bunun da hemen belirli bir beklentiye matuf gerçekleşmesi gerektiği (yanlış) beklentisinin önüne geçemem.

Dinle olan etkileşim tabii ki mekanik boyutta kalmaz. Çoğu zaman çocuklar kendi tecrübelerinin doğruluk veya yanlışlığını din dersinde anlatılan içeriklerle ölçerler. Eğer davranışlarıyla içerik arasında bir uyuma söz konusu ise bunu gurur vesilesi sayarak özgüvenle anlatırlar. Bu durum çocukların kendi davranışlarının din tarafından onaylanması beklentisinin olduğunu gösterir. Buna dindarlığı öğrenme süreci diyebiliriz. Bilinçli olarak bu davranışlarını edindikleri bilgi neticesi sürekli hâle getirme yaşı ise artık dindarlığı bilfiil yaşama evresidir. Üst sınıflardaki bir öğrencinin bütün olumsuz telkinlere rağmen ramazanda oruç tutmadaki ısrarı buna bir örnektir. Bu öğrenme ve yaşama süreci sağlıklı ilerlerse sonuçları itibarıyla amaca ulaşılmış olur. Yok aksi bir süreç islerse, bu durumda davranışlar görünürde olumlu olsa bile bunlar özümsememiş davranışlardır. Salt bir gruba aidiyetin zorunlu hâlleriymiş gibi yapılır.

Erken yaşlardaki çocukların dinî davranışlarını grup psikolojisinin etkisinde kalarak yaptıkları gözlemlenebilir. Bu olumlu bir veridir. Zira aidiyet ihtiyacı bu yaşlardaki çocuklarda önemli bir histir. Bu hissi öğretmen iyi yönlendirmeli ve bunun hizipçi, ırkçı bir yöne evrilmesini engellemelidir.

Dilsel Durum

Dilsel anlamdaki sıkıntımız biraz çift dillilik kaynaklıdır. Öğrenciler aynı şeyi iki farklı dilde öğreniyorsa ve bunu da ezberliyorsa -örneğin İslam'ın beş şartı- bunu ikinci bir dilde genellikle yeni bir şey öğreniyormuş gibi algılıyor ve birinci dilinde öğrendiği içeriği ikinci dile transferinde güçlük çekebiliyor. Bu zorluğu artıran bir sebep de ikinci dildeki ifade biçimleri ve kelime karşılıklarının standartlarının bulunmaması. Mesela zekât kavramı "Pflichtabgabe, Armensteuer, Spenden, Almosen" gibi Almanca kelimelerle karşılanıyor. Çocuk okuduğu

ders kitaplarında vs. karşılaştığı bu farklı kavramlar karşısında bocalayabiliyor. Arapçada bir kelimeyle ifade edilebilen ibadet isimlerinin Almancada bazen ancak bir cümleyle karşılanabiliyor olması ve Almancanın kültürel ve dinî zemininde bir karşılığının olmaması çocukları zorlayabiliyor. Bazen de anlam çevresi Hristiyan teolojisi tarafından belirlenmiş kavramların yol açtığı açmazlar oluyor. Gott, Herr vb. gibi.

Bu kavramları anadildeki ve Almancadakilerle paralel kullanmak hem metin uzunluğuna hem de kavram enflasyonuna sebep oluyor. Birçok öğretmen bu zahmete girmiyor. Örneğin, Wudu / Abdest / Apte² / Gebetswaschung / Ritualwaschung... Bütün kavramları metinde art arda yazmak veya söylemek konuyu daha da karmaşık hâle getirebiliyor.

Öneriler

- İlkokul seviyesindeki öğrencilere sözlü rehberlikten ziyade fiilî rehberlik yapılmalı.
- Özellikle zihinsel kabiliyet (gelişmişlik) dikkate alınmalı.
- Dersin asli amacının dini sevdirmek olduğu daima ön planda tutulmalı.
- Hiçbir çocuk kendimize küstürülmemeli.
- Kısa dualar ve sureler koro şeklinde müzikal formatta okunup, herkesin cesaretle katılımı sağlanmalı.
- Ahiret, ölüm, melek, şeytan, cin konuları şeytan, cin konuları ertelenmemeli.

2 Balkan Müslümanlarının “abdest” telaffuzu.

Çalıştay Grup Çalışmaları 2: 7-12 Yaş Grubu

Moderatör: Mustafa Tütüneken

İşlenen Konular: Eğitimci yaklaşım modelleri nasıl olmalı? Tanıdığımız eğitim modelleri arasında en iyi model hangisi? Eğitimci yaklaşım modelini biliyor muyuz? Sizin tecrübe ettiğiniz bir model var mı?

M. Tütüneken: Eğitimcinin öğrenciyi karşısına alması veya herhangi bir şekilde farklı bir dizilme şeklinde karşısına alıp, frontal karşı karşıya gelme durumu fiziki olarak doğru bir şey değil. Böylece eğitimci öğrencilerin, öğrenciler de eğitimcinin hedef tahtasında olmaktadır. Yapmamız gereken halka modelini uygulamaktır. Böylece öğretmen de bu halkadan bir kişi olmaktadır. Bu halkayı birleştirdiğimiz zaman öğrenci, ben bu gruptan sadece birisiyim, ama öğretmenim de burada diye düşünecektir. Böylelikle interaktif bir model ortaya çıkacaktır. Karşılıklı değil de birlikte.

Alışılmış modellerde daha çok eğitimciyi tanımlıyorlar. Bu hoca İslam din dersi hocası, sakallı, sarıklı diyorlar. Sınıf öğretmenlerine davrandıkları gibi davranmayı düşünmüyorlar. Oturma modelinde öğretmenin yaklaşımını standart olarak kabul edilmiş, sen de oraya gelip o standart düzenin üzerinde anlaşılmaya çalışılan bir öğretmen oluyorsun. Yeni bir şey katmaya çalıştığın vakit o klasik modele çocukların anlayacağı, özümseyeceği yeni bir şey katacaksın demektir. Bunu başarmak için epey bir zaman denemek gerekir. Ama neticesinde “Bu adam İslam din dersi öğretmeni, oturma sistemimiz bu.” diye algılayacaklardır. Bu yaklaşım modeli öğrenciye fiziki anlamda yaklaşım modeli olarak kullanılabilir. Bunun da ötesinde eğitimci olarak kendinizi sınıfta konumlandırırken buradaki rolünüz baba mı, amca mı, mahalleden bir büyük mü, İslam

geleneğinde bir âlim mi, kendinizi bir misyon sahibi olarak mı, öğrenciyi de yönlendirmesi gereken bir meta olarak mı görüyorsunuz? Bir model olarak siz kendinizi ne olarak görüyorsunuz? Bunları bilmeniz gerek. Mesela ben kendimi çoğu defa yolda yürüyen birisinin yanında ona refakat eden, trafik işaretlerinde olduğu gibi hızlı git, yavaş git diye yönlendiren birisi gibi konumlandırıyorum. Direksiyonu kendim tutup, çocuğu kucağıma almıyorum, çocuk kendisi gidiyor.

Katılımcı: Bizim camimiz büyük. Farklı alanlarda, farklı sınıflarda ders işledim. Genellikle erkek öğrenciler bir zaman sonra çok hareketli olmaya başlıyorlar. Çok sesli olabiliyorlar. Camimizdeki bodrum katta küçük dar bir sınıfımız var, dersleri orada işledik. Dar olduğundan dolayı çok samimi ve sıkı bir ortam oluşuyordu. Burada daha az taşkınlık yapıyorlardı. Öğrencilerin ilgi alanları ve gündelik takip ettikleri konular üzerinden ders anlatıyorum. Mesela, futbol ve Cristiano Ronaldo üzerinden birkaç ders işledik. Bazen konunun içeriğini maddeler hâlinde küçük gruplarla işliyoruz. Ben derslerimi yarı Almanca yarı Türkçe işliyorum. Çocukların dil eğitiminin anne ve babaların işi olduğunu düşünüyorum.

Katılımcı: Bizim konumuz eğitim modeli. Klasik eğitim modelinde öğretmen tahtaya geçiyor, anlatıyor, öğrenciler ilk yirmi dakika dinliyor, 20 dakikadan sonra dikkatler dağılıyor. Buradaki çocuklar Avrupa’da doğdu, Avrupa sisteminde yetiştiler. Camilerde verdiğimiz derslerde genelde bu eğitim modeli kullanılıyor. Öğrenci ağırlıklı bir model uygulamamız lazım. Bu modelde dersin başında eğitimci beş dakika bir çalışmayı anlatıyor, öğrencilere de bunun üzerine bir çalışma yapmalarını söylüyor. Bunu dersi sallamak veya savsaklamak için yapmıyor. Çocuk verilen materyal üzerinde çalışıyor. Kendi başına veya gruplar hâlinde 10-15 dakika çalışılıyor. Daha sonra eğitimci “Bitirdiniz mi?” diye soruyor, sonra da konuyu sınıfta birlikte işliyorlar. Bu esnada öğrenci bir şeyler yapmış oluyor, kendisi

yazıyor, çiziyor. Burada öğrenci hem derse hazırlanmış hem de derse iştirak etmiş oluyor. Genellikle camilerimizde şu olur: Eğitimci Kur'an dersini işliyor. Öğrenciler Kur'an okuyorlar. Pasif eğitimciler çocuğu yanına çağırıyor, aktif hocalar ise masalar arasında dolaşıyor. Bazı eğitimciler var, sürekli yerinde oturuyor. Dersin birinci dakikasında öğrencileri tek tek çağırıyor. Sen gel, sen git, bu kadar. Hâlbuki öğrenci eğitimciden enerji almalı ve severek derse gelmeli. Öğrencilerimiz bizim hâl ve hareketlerimize, saç şeklimize, elbisemize, giydiğimiz ayakkabının, montun markasına bile bakıyorlar.

M. Tütüneken: Öğrenci merkezlik vurgusu Avrupa'nın tamamında öngörülen ideal sistem olarak görülüyor. Öğrenci merkezlikle birlikte tekrar piyasaya sürülen yeti merkezlik yani kabiliyet merkezlik gündeme geldi. Bu sistemde çocuk, kabiliyeti üzerinden yakalanıyor. Kabiliyeti üzerinden içerik transferi veya hangi konularda eksiklik varsa onu öngörerek çalışma önceleniyor. Biz de bu şekilde mi yapacağız? Yani çocuğun ihtiyaçları üzerinden bir modelleme mi yapacağız, yoksa bizim temel dinî bilgiler içerisinde gördüğümüz, Allah'a iman, meleklerle iman gibi konuları anlatan kitaplarımız üzerinden mi çalışacağız? Yani bizim çıkış noktamız bizim kitabımız mı olacak? Önümüzdeki öğrenci gurubu mu olacak, yoksa elimizdeki kitap mı olacak? Bu iki ana ayrışım. Yani birisi kitaptan, içerikten bağımsız öğrencinin ihtiyaçları üzerinden bir yaklaşım biçimi, diğeri bizim gelenekten gelen önce iman, sonra ibadet, sonra ahlak yaklaşımı. Böyle üç basamaklı bir öğretim sistemimiz var din eğitimi sistemimizde. Acaba bizim şu an uyguladığımız sistem mevcut hâli ile camilerde veya okullarda bunun öngördüğü bir içerik mi? Sizin tecrübeleriniz neler? Gelen öğrencilerin ne öğreneceklerini siz mi belirliyorsunuz, yoksa çocuğun sorduğu sorular, çevresinden edindiğimiz izlenimler neticesinde onun ihtiyaçlarını öngörerek bir içerik mi hazırlıyoruz?

Katılımcı: Ben klasik eğitim sistemini işliyorum. Kendim hafızlığımı da bu sistem üzerinden tamamladım. Önce karşıma aldığım ve ders verecek olduğum sınıftaki öğrencileri daha yakından tanımak için küçük bir deneye tabi tutarım. O tanımadan sonra çocukları kırmadan, bazen bir abi, ama eğitim saatinde onların öğretmeni olurum. Bu sadece hafta sonu değil, tüm hafta içi için de geçerli. Onları otokontrol sistemi ile denetliyorum. Onları arayıp sorduğumda önce hâl ve hatırlarını soruyor, daha sonra yaptığı dersleri kontrol ediyorum, yokluyorum. Ben bu metottan gayet memnun kaldım. Kendilerini bir öğrenci olarak hissediyorlar. Bizim görevimiz sadece cumartesi pazar değil hafta içindeki günlerde de devam ediyor. Ben öğrencilerimi “Derslerini yaptın mı, namazlarını kılıyor musun?” gibi bahanelerle arayıp soruyorum. Öğrencilerime hafta içerisinde doldurmaları için namaz tablosu veriyorum. Şayet çocuklarda boşluk görmezsem birinci-ikinci seçiyor ve küçük hediyeler veriyorum. İki yıllık bir dönem içerisinde iyi yol katettik. Şu an mevcut öğrencilerim orta öğretime geçtiler. Çok memnunum. Öğrencilerle birebir ilgilenmek, dirsek teması kurmak önemli.

Katılımcı: Kitaplardaki konu başlıklarını önce kendim yazıyorum. Üzerlerinde ders modelleri çıkarıyorum, ortalık karıştığında çocukları nasıl tekrar toparlayabileceğimi planlıyorum. Öğrencilerin bana soru sorabilecekleri konular üzerinde hazırlık yapıyorum. Onlara söz hakkı verip, fikirlerini rahatça ortaya dökebilmeleri için imkân tanıyorum. Mesela bir çocuk “Anneannem öldü. Nereye gitmiştir, nasıldır?” diğeri “Besmele büyük bir dua mıdır?” gibi sorular sorabiliyor. Çocuklar bazı şeyleri somut olarak bilmek, görmek istiyorlar. Onlarla tecvid derslerinde olsun, imani hakikatlerde etkinlik ağırlıklı çalışmaya yöneliyorum. Mesela yumurtaların içerisine biraz toprak koyup, onların içerisine değişik tohumlar koyup, onların üzerinden ders yapıyorum. Birçok ders çıkıyor. Emek verdiğimizde olacağını görüyorum. Renkli materyaller kullanılarak etkinlik

yapıldığında çocuklar kendileri teklif ediyorlar. “Hocam bunu da şu geçen yaptığımız gibi yapalım, şöyle işleyelim.” gibi fikirlerini sunuyorlar. Bizzat kendilerinin yapmaları, elleri ile tutmaları, onları müşahede etmeleri gibi istekleri daha etkili. Eğitimci olarak iki şeyi bir arada yürütmek gerekiyor. Sizi hem arkadaş gibi kabul etmeleri hem de kesinlikle bir öğretmen gibi değil ama saygınlığı da koruyacakları bir şekilde yaklaşmak gerek. Kız öğrencilerle farklı, erkek öğrencilerle farklı bir iletişim oluyor. Avrupa’da çoklu kültür var. Onların gönüllerine girebilmek, anlamak, güven duygusu vermek gerekiyor. Onları anladığınızı anladıkları anda daha çok güveniyorlar. Olabildiğince karşılarında bir öğretmen gibi değil, yanlarında durmaya çalışıyorum.

M. Tütüneken: Sizin kullandığınız yöntem bir eleştiri var. Etkinliğin bizatihi kendisi akılda kalıyor, fakat içerik olmuyor. Öğrencilere “Geçen hafta ne yaptık.” diye sorulduğunda etkinliği hatırlıyorlar, metodu hatırlıyorlar. Fakat içeriği verilmek istenen mesajı hatırlayamıyorlar. O zaman da mesaj/içerik gölgede kalmış oluyor. Etkinliklerin albenisi, renkliliği, cazibesi olduğu müddete içerik öteleniyor diye bir eleştiri var. Genel bir eleştiridir bu. Sizde böyle bir durum oldu mu? İçeriğin transferinin sağlıklı bir şekilde alındığı gibi bir durum oldu mu?

Katılımcı: Mesela bir ağaç yapip dallarına türlü türlü meyveler takmıştım. Ağacın üzerine kartondan elmaların içine de harf-i medleri yerleştirmiştım. Sonrasında çocuklar bu sesleri çıkardılar. Bu şekilde bir oyun yaptık ve çok iyi oturdu çocukların kafasında.

Katılımcı: Ben de farklı metotları denedim. Ama en etkili yöntem samimi ortamda, çocukların iç içe oldukları ortamda ders işlemek. Onlara söz hakkı vermek, onları konuşturmak. Biz onlara küfür ettikleri zaman, kavga ettikleri zaman daha çok doğru yanlış, daha klasik, detaylardan uzak, sonuç odaklı düşüncelerini öğretmeye çalışıyoruz. “Doğru mu yanlış mı? Sizce

nasıl olmalı? Bu böyle midir?” gibi. Onların soruları ve benim sorularım ile işliyor ders, kendi davranışları üzerinden muhakeme yapıp yanlış davranışları tespit etmeye çalışıyoruz.

Katılımcı: Burada kültür farkı olduğu için çok etkiliyor öğretim yöntemlerimizi. Ben kitaba bağlı kalmayı sevmiyorum. Diyelim kitaptaki konu imanın şartları. Şimdi ben çocuğa Allah'ın sıfatlarını anlatırken “kıyam binefsihî”yi anlatıyorum. Allah'ın sıfatlarını, diyelim hepsini öğrettik, şunu görüyoruz; çocuğun dili dönmüyor, hadesten taharet, necasetten taharet diyorum, ama çocuk ezberlemekte zorluk çekiyor ve çocuğa faydası olmuyor. Ne yapması lazım? Allah'ın vasıflarını anlatırken çocukların seviyesine göre anlatmak lazım. Dememiz lazım ki; bakın çocuklar bunu aklınızda tutun, vahdaniyet diye Allah'ın bir sıfatı var. Allah'ın her şeye gücü yeter. Allah birdir. Diğer bütün sıfatları hazırlık sınıfındaki 7-8 yaşındaki çocuğa bir günde anlatmak bir işkencedir. Bir hafta sonra soruyorum çocuklara, kısaca diyorlar ki, Allah birdir. Bu kalmış aklında. Çocuklara faydalı olan, bir ömür boyu beyninde kalabilecek şeyleri kitaptan öğretmeye çalışıyorum. Mesela biz sıbyan mektebinde, orta okulda, imam hatipte birçok şeyler ezberledik. Onların hiçbirisi aklımızda yok. Ama bazı temel esaslar var aklımızda, onları hiç unutmuyoruz. Mesela, abdest alırken temiz olacağımız gibi. Bunları öğretiyorum, çok kitaba bağlı kalmıyorum.

Katılımcı: Eğer Teşkilat bir müfredat oluşturmuş ise ki bunlar birden olmuyor, ciddi bir çalışma var demektir. Bu plana uyulması gerekiyor. Cemaatin de sonuçta bir beklentisi var, bunları da gözetmemiz ve saygı duymamız lazım. Eğer bazı konuları çocuklara öğretemiyorsak daha farklı bir metot bulmak lazım. Hasta doktora gidip iyileşemediyse doktorunu değiştirir, başka bir doktora gider ve tedavi olur. Hemen teslim olmaz. Mesela, müzik ritmi ile dersler öğrenilebilir. Bunlar çok faydalı yöntemler. Bir de bazı bilgiler öğrencilerde aktif bulunmasa bile, bir de pasif bilgi var, onu öğrenmiştir, ama unutmuştur.

Başka birisi bir şey dediği zaman o bilgiyi hatırlar. Ben başka bir şey öğrenmişim der. O an öğrenci hatırlamıyor veya yapamıyor diye öğretmemelik yaparsak o zaman hata etmiş oluruz. Teşkilat'ın müfredatını dikkate alalım. Varsın unutsunlar, biz onlara bir temel attırdık, yarın öbür gün birisi bir şey söylediği zaman çocuğun arka beyinde ortaya çıkar. Bu bilinçaltıdır. Bu nedenle ben bu konuda tekrar müfredata dikkat edilmesi gerektiğinin önemli olduğunu düşünüyorum

Katılımcı: Cami eğitimi okuldaki eğitim gibi değil. Bizler bana göre, öğrencilerimizin dinî anlamda en üst yerde gördüğü kişileriz, onların gözünde dinî otoriteyiz. Camideki hocalar olarak bunun bilincinde olmamız gerekir. Bazı konularda rahat olabiliriz, ama bu konuda rahat olamayız. Çocuklar dinlerini camideki hocasından öğrenecektir. Bunun sorumluluğunu bilerek camiye gelmemiz gerekiyor. Çünkü öğrenci bizden Elif Ba'ı, namazı nasıl kılacağını, Allah'ın sıfatlarını öğrenecektir. Bunun sorumluluğunu iyi anlamamız ve en başa koymamız gerekir. Bununla birlikte 7-12 yaş grubu olarak şöyle bir yaklaşımla çalışmayı doğru buluyorum: Belirli kurallarımız olması lazım. Bu yaş grubu belirli kurallara bağlı kalarak çalışmayı sever. Ama çocuklar 10-11 yaşlarına geldikleri zaman bazı konuları açmamız gerekir. Onların da karar verebileceği, fikirlerini ortaya koyabilecekleri mekânlar ve ders sistemleri olması lazım. Bunlara dikkat etmemiz gerekiyor.

Burada sağlam, bizim güvенеbileceğimiz bir müfredat var ancak bunu eğitimciler arasında her zaman kontrol edebilmek mümkün değil. Farklı fikirlerde, özellikle akaid konularında gençlerimizi yanlış yönlere çekebilen eğitimciler de aramızda olabiliyor. Bunu tam tespit edemiyoruz. Onun için kitaba ve müfredata bağlı kalmamız bizim açımızdan emin yolda yürüdüğümüzü gösterir.

Mekân konusunda biz bodrum katından tutun, çatı katına kadar farklı alanlarda ders işledik. Bence mekan bu konuda

fazla etkili değil. Sınıfın dizaynı da çok etkili değil. Hocanın öğrencilere karşı muhabbeti ve o derse karşı ilgisi ve alakası çok daha önemli.

Katılımcı: Ben eğitim müdürlüğü yapıyorum. Her hocanın çocuklara yaklaşımı farklı. Kimi otoriter davranıyor; kimse konuşmayacak, herkes dersi dinleyecek diyor. Kimi sınıflara giriyorsunuz, eğitimci öğrencilerle yere yatmış, gözlerini kapatmışlar, bir şeyi düşünmelerini sağlıyor. Öğrencilere uygulama ile bir şeyler anlatmaya çalışıyor. Eğer anlattığınız şeyi yaptığınız derste çocuğa verebiliyorsanız, çocuk eğer onu alayabiliyorsa, orada o eğitimci başarılıdır. İlla bu modeli uygularsak başarı kaydedeceğiz diye bir şey yok. Her eğitimci kendi karakterine göre ders yapmalı. Kimi baskın otoritesi ile ders veriyor, kimi de demokratik serbest bir ders dili ile daha başarılı olabiliyor. Serbest bir şekilde ders veren kişi otoriter bir usulle ders yapmaya kalkışsa belki başarılı olamayacak. Kendisi dersi anlatamayacak, çocuk da alamayacak. Bayanlar aslında bu konuda daha başarılı. Tabii kız çocukları da erkek çocuklara nazaran daha nazikler. Dersi daha iyi dinliyorlar.

Erkek çocuklar genellikle hiperaktif. 20 dakika sonra çocuklar artık yaramazlığa başlıyorlar. En otoriter eğitimci bile 20 dakika sonra pes ediyor. Bu durumda bizde ceza sistemi var. Yazı yazma cezası veriyoruz. 50 kere bir daha yapmayacağım gibi basit bir yazı değil. Çok karışık, ama dili geliştirmek için bir yazımız var. O yazıyı yazana kadar çocuk çok uğraşiyor ve o cezayı bir kere verdiniz mi bir dahaki hafta o kâğıdı göstermeniz yeterli oluyor. Yaramazlık yapan bu yazıyı yazacak dedik mi dersin sonuna kadar çıt çıkmıyor. Verdiğimiz cezaları da uygulamamız gerekiyor. Ceza vereceğim diyorsunuz ama vermiyorsunuz. O çocuk biliyor ki, nasıl olsa ceza verilmeyecek. Bir şey söylediğimiz zaman arkasında durmamız gerekiyor. Söz verdiğimiz zaman arkasında durmamız gerekiyor. Durmadığımız zaman çocuk her şeyi sorguluyor ve takip ediyor.

M. Tütüneken: Eğitimci yaklaşım modelleri dediğimiz şey tam olarak ne? Uygulamalar açısından bir zenginliğimiz var mı? Bir alan taraması yapılırsa iyi olur. Benim anladığım şöyle; parça parça farklı modellerden örnekler var, ama model dediğimiz zaman baştan sona kadar bir sistematığı olan bir şey kastediliyor. Bunlar da farklı farklı. Belki üç beş tane. Avrupa'da ne kadar uygulanıyor bilmiyorum. Ama bu anlamda bir teoriye ihtiyacımız var diye hissediyorum. Bu teori ihtiyacını karşılayacak bir el kitabı hazırlansa ve dağıtılsa çok iyi olur diye düşünüyorum. Sizce modele ihtiyacımız var mı?

Katılımcı: Modele ihtiyacımız var ama modellerin adlandırılması lazım. Bu nedir, hangi modeldir, avantajları nelerdir, dezavantajları nelerdir? Bunlar belki 10 tane değil, 2-3 tane. Bir de bizim fiziki mekân, not verilmemesi, yaygın eğitim modeli olması açısından gerçekliğimiz de göz önünde bulundurulmalı. Dünyada uygulanan modeller vardır mutlaka, ama bunların isimleri nedir? Hangi modeller neyi öngörür, bunları anlatan kılavuz gibi bir şey olabilir.

Katılımcı: Bu konuda bir tavsiyem var. Burada baya tecrübeli olan ve emek harcamış olan eğitimciler var. Bir de burada bulunmayan yüzlerce eğitimci var. Mesela, siz ağaç, yaprak, çizim yapıyorsunuz, bir başkası başka bir şey yapıyor ve bu tecrübeler sizde kalıyor. Siz belki 3-4 yıl görev yapıyorsunuz bitiyor ve devamı gelmiyor, sonra başka bir eğitimci geliyor. Bundan dolayı bu tecrübelerin paylaşılması ve aktarılması çok önemli. Bu uygulamayı yapmamız gerekiyor diye bir şey söylemiyoruz. Burada birbirimize uygulamalarımızı aktaralım ve not turalım ki bizden sonra gelen eğitimci bu metotları kullanabilsin. Böyle bir platform yapılırsa hem Teşkilat'ın hizmet arşivi olur hem de birçok kişi faydalanır. Metotların üzerine yorum katılarak içerik zenginleştirilebilir. Metotlar üzerinden eleştirilere veya tepkilere de yer verelim. İstisnalarımızı yapalım, bundan bereket doğar. Bir platform oluşturun.

arak aktüel konulara, metotlara değinebiliriz, fikir alışverişi geliştirilebilir.

Ramazan Başlık (IGMG Eğitim Bşk. Yrd.): Biz de daha yeni bu konu üzerine müzakere ettik. Bunu yapmak kolay değil. Bütün eğitimcilere ulaşmak kolay olmuyor. Ancak bu çalışmalarla bir noktada buluşabiliyoruz. Şu anda 60 bin öğrencimiz var. Biz bütün eğitimcilerin kendi sınıflarına yeterince vâkıf olmalarını istiyoruz. Yani her eğitimci kendi sınıfındaki öğrencilerle ilgilenmeli. Fakat önümüzde güzel bir şansımız var. Eğitim otomasyon sistemimiz tamamlandı elhamdulillah. Orada bütün bilgiler bulunacak. Otomasyon sistemi üzerinde bahsetmiş olduğunuz platformu oluşturmaya çalışıyoruz. Eğitimciler kendi tekniğini, yöntemini, uygulamasını bize sunacaklar, biz de bu paylaşımları o sisteme yükleyeceğiz. Böylelikle bu sorun da çözülmüş olacak inşallah.

Katılımcı: Şubemde Eğitim Başkanlığı yapıyorum. Bütün sınıfları geziyorum. Burada eğitimci yaklaşım modellerinden bahsediyoruz. Ben bayanları eğitimci olarak daha önde görüyorum. Yaklaşımları ve yöntemleri ile bayan eğitimcilerin hem kız hem de erkek öğrencileri eğitme konusunda oldukça başarılı olduklarını düşünüyorum. Çocukların seviye tespiti çok önemli. Anasınıfındaki eğitimcilerimizin bunu çok güzel tespit edip, Allah'a iman konusunu çocuğun anlayacağı şekilde farklı materyallerle anlatmalarını çok başarılı buluyorum. Allah'ın izni olmadan bir yaprak bile kıpırdıyamadığını anasınıfındaki kızım kavramış ve bana anlatıyor. Bu durum beni çok duygulandırıyor.

Katılımcı: Bir eğitimci rol model olmalı. Çünkü, hayvanlar önden gider yavruları da peşinden gelirler. Anne babasını takip ederler, beraber gidilmez. Biz rol model olmalıyız. Temel bilgileri, temel kurallar bütününü önce öğretmemiz gerekiyor. Yaş seviyelerine ve gelişmelerine göre de onları açmamız gerekiyor. Ben derslerin sohbet hâlinde olmasını, çocukların da

konusabileceği bir ortamda ders yapılmasını daha faydalı buluyorum. Ders içerisinde konuşmalar olabilir, bunların dersin ahengini bozmayacağını düşünüyorum. Çünkü çocukların yarım saat, 45 dk. boyunca tamamen sessiz kalmalarını bekleyemeyiz. Bizler de böyle sohbet ediyoruz. Beş dakika sonra herkes cep telefonlarını çıkarıyor, yazışmalar yapılıyor. Çocuklara da bu alanı sunmamız gerektiğini düşünüyorum.

Kur'ân-ı Kerîm'i okuduğumuzda bir soru olursa tahtayı kullanmayı tercih ediyorum. Projektör varsa bunları görsel olarak anlatmak daha verimli oluyor. Eğitim yeni gelişen bir şey değil. Kendi tarihimizdeki yöntemlere de bakmak lazım. Müslümanların ortaya koyduğu güzel yöntemler var. Biraz daha çemberimizi geniş tutup onların da hangi çalışmalarında, ne gibi materyaller kullanıldığına bakılabilir. Bir de en önemlisi çocukların sizleri sevmesini sağlamanız gerekiyor ki, bir faydası olsun. Aksi takdirde bütün bu konuşmalarımız boşa olur, sadece ezber olur.

M. Tütüneken: Değişik modeller olur ama değişmez bazı sabit konular var. Mesela bireyin kendini özel konumda görmesi, eğitimcinin kendini özel konumlarda görmesi gibi. Bu dinamik bir süreç. Önümüze bir model konulur, ama bu modeller alıp başımızı gideriz şeklinde olmamalı, yenilememiz gerekiyor.

Katılımcı: Bir ders saati, bir eğitimci rolü bir modele sığdırılmaz benim kanatımca. Daha çok bir harmanlama olması gerekiyor. Dersin giriş, gelişme ve sonuç kısımları, bir planı var. Bunu eğitimci düşünür, hazırlanır, öyle girer sınıfına. Bence öğrenmek tekrardan ibarettir. Çocuğun ilk derste anlaması mümkün değil. Sürekli devam eden, sadece beyne yüklemekten, aktif ve pasif zihne geçmek, öğrencinin beyninde birçok dosya açılıyor. Dolayısıyla bir eğitimcinin birçok modelle hemhâl olması lazım. Bazen bunu öğrenci fark etmeyebilir. Ama eğitimcinin bunu bilmesi lazım. Aynı zamanda kuralları, metotları olması lazım. İster erkek, ister kız öğrenciler olsun, ister hanımlar, ister

beyler olsun. Biliyorsunuz bu en zoru. Dolayısıyla bu sorunun cevabının bu şekilde olması gerektiğini düşünüyorum.

Katılımcı: Ceza asla olmaması lazım. Cami eğitimi çocukların isteyerek geldiği yer, bunu asla unutmamamız gerek. Biz devlet dairesinde herhangi bir memur değiliz. Bizim gönüllü, kalpten hareket ediyor olmamız gerekiyor. Öğrenciler bizim yavrularımız, ceza olmaması lazım. Çocuklara senin burada varlığın bile beni mutlu ediyor mesajını vermemiz lazım.

Anadili muhakkak Türkçe olmalı. Çocuklarımız yerel dilde cami eğitimi almamalı. Çünkü belki de buradan başka hiçbir yerde güzel bir Türkçe konuşamayacak. Özellikle dinî terimleri öğrenmesi gerekiyor. Osmanlıcadan, kendi özümüzden gittikçe uzaklaşıyoruz ve sadece Almanca üzerinden bir din anlatımı aleyhimizde olur.

Katılımcı: Kızların eğitime olan ilgisi ile erkeklerinki çok farklı. Kızlar çok çalışkan, daha uyumlu. Benim hanım ders veriyor ve onun seviyesine ulaşamıyorum. Stickerlar ve kolyelerle işi bitiriyor. Benim erkek öğrencilerim ise daha hırçın. Biz onlarla mendil kapmaca gibi oyunlar oynuyoruz. Ben mahreç ve tecvit dersi veriyorum. Benden çıkan öğrencileri bayan eğitimcilere veriyorlar, bayan eğitimcileri takmıyorlar. Aileler bizden yine eğitime almamızı istiyorlar. Ben eğitimde iki dili birden kullanıyorum. Çünkü sadece Türkçe anlatınca öğrenci gelmiyor, sıkılıyor. 7-12 yaş arasını konuşacak olursak, çok detaylı değil, sonuç odaklı çalışılmalı. İslami ilimlerde derse giriyorum, çocuklar anlamıyorlar.

Katılımcı: Peygamberimizin hayatını PLURAL yayınlarından okuttum. Başta herkes anlamazlar dediler, ama ben okuttum ve anladılar. Bilmiyorlar diye okutulmaması doğru değil. Çocuk alıştığı zaman Türkçesi gelişiyor. Çocuğu Türkçe üzerine yoğunlaştırmazsak tabii ki Türkçeyi unutacaktır. Zaten Alman okulunda Almanca öğreniyor. Camide ayrıca Türkçe dersi de

işlememiz gerekiyor. Seneler içerisinde temel prensipleri tekrarlayarak bazı şeyleri öğretebiliriz. Biz Türkçe konuşmazsak çocuk nasıl öğrenecek? Camide Türkçe duyamazsa başka ne-rede bu dili duyabilirler?

M. Tütüneken: Dil bir araçtır. Sosyal hayatta hiçbir alanda Türkçe duymayan Türk kökenli çocuklar var. Şimdi diyebilirsiniz ki çocuğun dinini kurtarmakla mı uğraşalım, yoksa araca, yani dile mi yoğunlaşalım? Çocuğun camide Türkçe ile baş edemediği, dil ve dini ayırt edemediği için kapıyı kapatıp, hiçbir şekilde geri dönmemesi durumu da var, böyle olması durumunda ne yapılmalı, ne düşünüyorsunuz?

Katılımcı: Bizim derslerimiz arasında Türkçe dersi var. Onu zaten Türkçe görüyoruz. Türkçeyi hem araç hem de amaç olarak kullanmamız gerekiyor. Bazı çocuklar Türkçeyi hiç bilmeden camiye geliyorlar. O zaman Almanca anlatmayı anlarım. Ama mümkün mertebe konuları kolay Türkçe kelimeler seçerek anlatabilirsiniz. Çocuğun elindeki kitap Türkçe, tahtadaki yazı Türkçe olursa, o zaman o çocuk zamanla Türkçe öğrenir.

Katılımcı: Özellikle Türkiye kökenli olmayan çocuklar için yerel dillerde din dersi eğitim sınıfları açabiliriz. Bunun için kitap, materyal çıkartmamız ve eğitimciler yetiştirmemiz gerekir.

Katılımcı: 2012'den beri Kuzey Ren-Vestfalya'da din dersi veriliyor. Buralarda bile kullanabileceğimiz yeterince materyalimiz yok. Bu konuda çalışmalar yapılması gerekiyor. Türkçe dersine dikkat etmemiz gerekiyor.

Katılımcı: Türkçe anlatan kişiler bu alanda bilgili olmalılar, Türkiye'den gelen hocalar çok faydalı oluyorlar ve öğrencilerde gelişmeler görebiliyoruz.

Katılımcı: Biz kesinlikle öğrencilerimize Türkçeyi şart koşuyoruz ve Almanca konuşmamalarını söylüyoruz.

Katılımcı: Biz acaba sadece Türkçe ders verdiğimizde bir şey kaybediyor muyuz, bunu kendimize sormamız gerekiyor?

Katılımcı: Bana göre bir eğitimci Türkçeyi şiveli konuşmaması lazım. Mutlaka düzgün bir diksiyon ile konuşmalı.

M. Tütüneken: İslam'ın beş şartı konulu sergi yarışmasına jüri üyesi olarak gitmiştim. Oradaki kardeşlerimizin duru Türkçesi beni hayranlık içerisine bıraktı. Ben konuşmaktan imtina ettim. Acaba ben onun kadar güzel konuşabilir miyim diye düşünmedim değil. Ki bu kardeşlerimiz Avrupa'nın farklı farklı yerlerinden gelmişlerdi. Avrupa'da bu konuda İslam Toplumu Millî Görüş tek kurum. Bu emek sizin emeğiniz. Bütün amacımız herkesi eşit derecede âlim yapmak değil, ulaşabildiğimiz kadar insana dinimizi öğretmek. Biz sadece gayretimizden ve tohum etmekten sorumluyuz. Bunun teslimi Allah'adır. Devamında ne gelir, bunu Allah bilir. Yeter ki her sene gençlerimizi yetiştirelim. Dil ve içerik anlamında söylüyorum, bu bize yeter ve artar.

13-18 Yaş Grubu Din Eğitimi

Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu
(Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Din Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı)

13-18 yaş çok fırtınalı bir dönemdir. 13-18 gibi yaş kategorilerinden bahsetsek de bu yaş sınırlandırması keskin çizgiler değildir. Bu dönem, akıl baliğ olma dönemidir. Bu yaş gurubunun dinî eğitimi için şunları yapmak gerekir gibi ifadeler doğru değildir. Eğitim, sosyal bir faaliyettir. Sosyal bir faaliyette de muhatap tanımak gerekir. Muhatap tanınmadan, hedef kitleye bir eğitim yatırımı yapmak çok zordur.

Genç; dinî, duygusal, akıllı, sosyal, üretken, ekonomik ve çok değişik yönleri ile tanınması gereken bir insandır.

Genci dindar yapacağız diye ona ulaşmaya çalışmak doğru değildir. Yapacağımız faaliyetler genel eğitim içerisinde yürütülmelidir. Ama din eğitimini genel eğitimden ayıramayız. Çünkü bizim dinimiz bireyin 24 saatine hitap eden bir dindir. Belirli bir saate, zaman dilimine göre yaşanan bir din değildir. Onun için genel eğitim içerisinde kalarak, yerine göre hangi konuda ihtiyaç varsa bu ihtiyacı giderebilmek için o eğitime yatırım yapma gibi bir sorumluluğumuz vardır.

Hadîs-i şerifte geçtiği gibi: “*Her doğan fıtrat üzere doğar.*” O yüzdendir ki, insan yaratılış itibarıyla bir dine eğilimli olarak dünyaya gelir, ailesi ve çevresi onu Hristiyanlaştırır, Yahudileştirir ya da başka bir inanca yönlendirir. Yaşanan çevre insanı etkilemektedir ve çok önemlidir.

Bu hadiste üzerinde durulan fitrattan sadece İslam dinini anlamak doğru değildir. “Herhangi bir dine eğilimlidir.” manasında anlamamız daha doğru olur. Onun için din eğitiminin genel eğitimin içerisinde değerlendirilmesi gerekir.

Bu yaş grubunun ergenlik döneminde, gençlik döneminde, akıl baliğ olduğu dönemde yapılan yatırımların hepsinin genel eğitim içerisinde olması gerekir.

Peki bu dönemde problemlerimiz var mıdır? Elbette ki vardır. Problemsiz dünya olmadığı gibi, ergenlik döneminde de problemler oluşacaktır. Zira, Peygamber Efendimiz zamanında da problemler vardı, toz pembe değildi bu dünya. Bu dönemde aileler, öğretmenler, yetişkinler endişe ederler. Aslında endişe edilecek bir durum yoktur. Fakat yapılması gereken şey, bu dönemdeki problemlerin ve endişelerin doğru bir şekilde yönlendirilmesidir. Bu yönlendirmeyi iyi yapabilirsek problemi tanımış oluruz. Yönlendirmede başarılı olunabildiği gibi, bazen başarısız oluruz. Bu bir süreçtir, bir günde, bir haftada, bir ayda sonuca ulaşılmaz. Bu bakımdan gencimizi ve problemini çok iyi tanımamız gerekir.

Yusuf el-Kardavi *İslamî Uyanışının Problemleri* adlı eserinde şöyle söylüyor: “Gençliğin uyanışı korkulması, ürkülmesi gereken bir nokta değildir. Esas onu yönlendirmek gerekir.”

Gençlik kim tarafından yönlendirilecek? Ailede ebeveynler, okulda öğretmenler, sosyal çevrede yetişkinler tarafından.

Gençler dine karşı soğuk bakıyorlar diye bir genelleme yapmanın doğru olmadığını söylemek istiyorum. Zira Allah, yarattıklarına birtakım kabiliyetler ve istidatlar vermiştir. Mesela demirde pas, buğdayda karamuk kendi fitratında, yapısında vardır. Bu ne ile giderilir? Bakım ile giderilir, ilgilenilirse demirdeki pas giderilir, ilgilenildiği zaman buğdaydaki diğer hastalıklar gübrelemek, bakımını yapmak suretiyle ortadan kaldırılabılır.

Bu yüzdendir ki, insanın fitratında bize göre eğitilmemiş, ham madde gibi duran yönlerini biz fazla problem etmemeliyiz. Bize düşen görev, bu problemi çözmeye çalışmaktır. Eğitimciler olarak, anne baba olarak, sosyal hayatta yetişkinler,

akran grupları olarak, problemin olduğu yerde, biz de problemi çözmek için varız.

Bu bakımdan 13-18 yaş arası dönemin problemlerini dert edinelim, ama eğitim açısından dert edinelim, çünkü insan eğitilebilen, aynı zamanda eğitime muhtaç olan bir varlıktır.

Eğitmek eğitim görevini üstlerine almış olan eğitimcilerin görevi olduğu gibi anne babaların da görevidir. Ebeveynler çocuklarını okullara gönderdiklerinde eğitim görevini yaptıklarını düşünebilirler. Ama bu sorumluluğu üzerlerinden attıklarını düşünemezler. Çocuğu takip etmek zorundadırlar. Bu yüzden gençlik problemleri üstesinden gelinemez gibi görünse de bizler bu problemlerin üstesinden geleceğiz. Eğitimin hem imkânları hem de sınırları olduğunu, bu sınırlar içerisinde eğitilemeyecek insan olmadığını bileceğiz.

Bu dönemde psikolojik açıdan; sıkılganlık, kıskançlık, şüphe, kararsızlık, çatışma, vesvese gibi duygular gençlerin uzak kalamadıkları hâllerdir. Bu duygular, insan hayatında en çok bu dönemde kendilerini gösterir. Duygu, bir olay, kavram, kişi, nesne karşısında insanın iç dünyasında oluşan izlenimlerdir. Bu duyguların yönlendirmeye ihtiyacı vardır. İnsanın bir cüzü olan duyguların da eğitilmesi gerekir. Din duygusunun yanında açlık, tokluk, şefkat, merhamet duygularının da eğitilmesi gerekir.

Bu dönemde gençler somut ifadeden soyut ifadeye geçmektedirler. Bunun için de soyut meseleleri daha çok merak etmektedirler. Bu durum eğitim psikolojisinde hem dinî uyanış hem dinî dönüş hem de dinî şüphe ve kararsızlık olarak adlandırılır. Yani bu üçünü gördüğümüz zaman korkmamak, tanımak gerekir.

Çocuklar, yaşanan kültürel ve coğrafi şartlara göre farklı yaşlarda akıl baliğ olmaktadır. Mesela, Afrika gibi güneşe daha yakın olan yerlerde daha erken dönemlerde, kuzeye çık-

tıkça daha geç yaşlarda akıl baliğ olabiliyorlar. Yaşanılan coğrafî şartlar ve kültür bireyin akıl baliğ olmasını etkiliyor. İbn Haldun, “İnsan çevresinin mahsulüdür.” der.

Bu dönemde gençler çok soru sormaya devam ederler. Bundan önceki dönemde büyüklerin söylediklerini itirazsız kabul eden gençler bu dönemde her şeyin nedenini, niçinini sorgulamaya başlarlar.

Birey bu dönemde akıl gibi büyük bir nimet ile donatıldığının farkına varır.

Zihinsel gelişimi açısından baktığımızda akıl bu dönemde harekete geçer. Bundan önceki dönemde de aklını kullanan ama büyüklerine olan güvenden dolayı itirazsız her şeyi kabul eden genç, bu fırtınalı döneme girdikten sonra itiraz etmeye, çok soru sormaya ve şüpheci yaklaşmaya başlar.

Gençler birinci elden bilgi almaya çalışırlar. Şöyle bir örnek verelim: Anne-baba yorgun bir şekilde işten eve geliyorlar, çocuklar ebeveynlerinin onlarla ilgilenmelerini istiyorlar. Evde 13 yaşında çocuk var. Çocuk ile ilgilenilmediği zaman çocuk televizyonun karşısına geçip televizyon hakkında soru soruyor vs. Birinci kaynağa ulaşmak için çok fazla soru soruyor.

Genç aynı zamanda duygusaldır ve bu duygusunu tatmin etmek için çeşitli sorular sorar. Akıl ve irade eğitimine bu dönemde yoğunlaşmamız gerekiyor. Ailede, okulda, sosyal çevrede ve kurslarda çocukların akıl ve irade eğitimine tabi tutulması gerekiyor. Eğitimin bir vatani yoktur. Eğitimin vatani her yerdir. Camide, okulda, pazarda, sokakta olabilir.

Mesela anne çocuğuna dua etmeyi öğretmiş, Allah’tan her istediğimizi dua aracılığı ile alabileceğimizi söylemiştir. Çocuk bir gün oyuncakçı dükkânının önünden geçerken uzaktan kumandalı bir oyuncak görür dükkânda. Birkaç dakika oynucağa bakar. Annesi sorar: “Ne yaptın oğlum, dudakların hareket

ediyordu, kendi kendine bir şeyler söylüyordun?” Çocuk, “Ben Allah’tan bir talepte bulundum, dedim ki: Allah’ım bana bu uzaktan kumandalı uçağı gönder. Biliyorum hemen gelmeyecek bu oyuncak, ama senin kalbine çocuğuma uzaktan kumandalı uçak alma hissi versin diye dua ettim.” der.

Her çocuk böyle düşünemeyebilir. Ama bu durumda çocuk düşünce üretiyor demektir.

Çocuklar, soyut kavramlarla çevresinin dikkatini çekmeye çalışır. Bu bakımdan ister soyut olsun ister somut, din dilini geliştirmek gerekiyor. Her kavramın Almancasını bulabilmek zor olsa da bu dili bulmamız lazım. Mesela sahur, hicret gibi özel tabirler var. Bu özel tabirleri mutlaka yerleştirmeliyiz.

Hicreti kendi manası ile öğretmek lazım. Hicret bir yerden bir yere gezmeye gitmek veya göç etmek değildir. Sahur da gecenin bir yarısında kalkıp yemek yemek değildir. Ama bunu çocuklara anlatmamız gerekir.

Bu kavramlar üzerinde eğitimcilerimiz çalışmalı ve kavramları bir cümleyle nasıl anlatabileceğimiz hususunda görüşler ortaya koyabilmelidir. Çünkü bu yaş grubu gençleri soyut düşünmeyi en çok merak ettikleri, en çok düşünce ürettikleri anlamaya çalıştıkları bir zamandadırlar.

Şu da bir gerçektir ki, gençlerimiz fazla akıllarını kullanıyorlar diye onlara akılcı diyemeyiz veya aklını kullanıyor diyemeyiz. Çünkü, akıl kullanmak bir beceridir. Bu beceri geliştirilmelidir.

Konumuz dinî eğitim olduğuna göre, aklın, vahiy ve sünneti anlamak için vahye ve sünnete iyi bir ev sahipliği yapabilecek hâle dönüştürülmesi lazım. Akıl misafirine iyi davranmazsa, misafirini memnun edemez.

Bu dönemin özellikleri:

- Akli kullanmak somuttan soyutadır.
- Bilgiye düşkünlük vardır.
- Fiziki ve biyolojik hareketler doruktadır. Böyle olması bizim için çok önemlidir. Çünkü çocuğun bedeninde, biyolojik yapısında bir anda hareketlilik ve canlanma başlamıştır. “Bunlar bende neden oluyor?” diye düşünebilirler.
- Biyolojik gelişim beraberinde zihinsel gelişimi de getirmektedir. İkisi birlikte hareket edince doruk noktasına ulaşır ve bencilleşme başlar. Bencilleşen bir birey de tek başına kalmak ister. Bulunduğu yerde, evde odasında, arkadaşlarından ayrılır, teneffüs zamanlarında yalnız kalmayı tercih eder. Tek başına bu çocuklar yalnız niye geziyor? Çünkü problemleri var. Öğretmenlerin bu öğrencilerle ilgilenmeleri gerekir. Anne babalar evde çocuklarını yalnız bırakmamalıdır. Yoksa içe kapanık birileri olurlar. İçine kapanan insanlar problem olmaya adaydır. Ana baba olarak, içe kapalı çocuklarımızı takip etmek zorundayız. Onları sosyalleştirmek ve bir etkinliğin içerisine sokmak gibi görevlerimiz de var.
- Bu dönemdeki gençler ayrıntılara önem verirler. Her bir ayrıntıyı ciddiye alırlar. Aslında bu iyi bir şey ama ciddiye alıldığında başarısız olursa ve sonuca ulaşamadıysa karamsarlığa düşmemelidir. Büyükler olarak bizler: “Yaparsın, edersin, bak yapanlar nasıl yapıyor, daha fazla antreman yaparsın.” diye onları teselli ve teşvik etmemiz gerekir. Mesela, namaz kılarken, tahiyatta erkekler ayağını sağa doğru parmaklarının üzerine dikerler. Çocuğu, bunu yapacak hâle getirirken sabırla hareket edip, kızmamak gerekir. Yani, ayrıntıları gençlere söylemek gerekir. Bir şeyi yapamadıklarında kızmamak, bağırıp çağırmamak gerekir. Fiziki hareketlerde bulunmak doğru bir şey değildir.

- Baskın motiflerden bir tanesi de baş kaldırmadır. Bunun, en yaygın ifadesi “sana ne” şeklindedir. Bu yaştakiler öğüt, nasihat dinlemeyi istemezler. Ama yine de vermek istediğiniz mesajı bir etkinlik içerisinde ulaştırabilir, verebilirsiniz. Çocukların bu dönemdeki baş kaldırmaları meşhurdur. Bizlerin de ebeveyn veya öğretmenler olarak bu durumda, “Hayır, yapamazsın!” gibi yaklaşımlarla çocuğun tepesine binmeye çalışmamız doğru değildir. Bu onun o şeyi gizli veya aşikâr yapmasına sebep olacaktır.

- Çocukla, gençle birlikte olmak, akan suyu kendi başına bırakmaktansa yönlendirmeye çalışmak gerekir. Gençler enerji kaynaklarıdır. Onlardan istifade etmek, faydalı hâle getirmek gerekir. Bu yüzden isyanlarına fazla kulak asmayalım, aldırış etmeyelim. O yaptıkça ben de üzerine gideceğim anlayışı ortadan kalkmalıdır. Çünkü gençler yaptıkları işlerin önünde engel tanımak istemezler.

- Burada din eğitimi yapmak biraz zorlaşıyor. İster anne baba, ister öğretmen veya hoca olun. Engeli nasıl aşacağız? Okullarda öğrencilere yasak konulduğu zaman öğrenciler inadına onu yaparlar. Kuralları delerek zevkini yaşarlar. Bunları hoş görmek gerekir, şaka tarzı eğitmek gerekir, onlarla birlikte gülmek gerekir.

- İman öğretilir mi? Teorik olarak “hayır”, ama yaparak ve yaşatarak öğretilir. Evde haram ve helal, sosyal çevrede kul hakkı, kamu hakkı gözetiliyorsa öğretiliyor demektir. Yoksa iman böyledir, iman şöyledir diyerek işi bitirmiş olmuyoruz. Cibril hadisindeki “ihsan” tarifinde de okuduğumuz gibi, “Sen Onu görmüyorsan da O her an seni görüyor.” bilinciyle yaşamak. Biz bu ihsan kavramı etrafında bir düşünme öğretebiliyorsak olumlu bir eğitim yatırımı yapıyoruz demektir.

- Bu yaşlarda din şuuru uyanmaktadır. Bu dönemde akıl çalışmakta ve gelişmektedir. Dinle ilgili şüpheler ve inançlar

ortaya çıkmakta, yeni formüle edilmeler gerçekleşmektedir. Bu bunalımlara karşı biz de başka bir bunalım getirecek şeylerle çocukların karşısına çıkmamalıyız.

- Din hakkında yargılara varıldığı bir dönemdir. Kendi aklını kullanarak yaşadığı olaylardan kendi kendine hüküm verir. Tek bir doğru öğrenmiştir o da doğrudur. Ama o doğrunun dışında da doğru olabilir. Birden fazla doğru olduğunu öğrenmişse çevresindekiler buna karşı açık olmalıdırlar. Örneğin Köln'e kaç yoldan gelinir? Düsseldorf'tan Köln'e benim bildiğim sadece otobandan gelinir. Sadece otoban mı var? Hayır, farklı yollar da var. Davranış ve sosyal ortamlarda hedefe gitmek için farklı yollar da olabilir. Bunu bireyin bilmesi gerekir.

Çalıştay Grup Çalışmaları 3: 13-18 Yaş Grubu

Moderatör: Dr. Hakan Aydın

Bu yaş dönemi, çocuklarımızın zihinsel olarak artık inatlaşmaya başladıkları, nasihat istemedikleri, karşı fikir ortaya attıkları bir dönem. Biz bunu eğitim merkezlerimizde fazlasıyla yaşıyoruz. 3 yaşından itibaren bizim eğitim sistemimize başlayıp, 13 yaşına geldikten sonra bizde devam eden öğrenci sayısı belki %15 - %20'dir desek herhâlde o kadar da abartılı olmaz. %80'i, %90'ı ayrılıyor, yani gidiyorlar. Hele de erkek çocuklarında bu oran daha da fazla. Kızlar biraz daha fazla devam ediyorlar. Benim tecrübe ettiklerim böyle. Bu alanı iyi konuşmamız lazım. Tabii ki bunun sebepleri, önceki aşamalarda temelin sağlam verilmemesi, aileden kaynaklanması ya da ebeveynlerin eğitim seviyesi olabilir. Konumuzu müzakere edebilmemiz için üç soru hazırlanmış:

1) Eğitimci yaklaşım modelleri nasıl olmalı? Onların yaptıkları deliliğe biz de bir delilik eklemeyelim.

2) Bir sınıf dizaynı nasıl olmalı? Bu soruyu sınıfların fiziksel boyutu ile ilgili veya farklı boyutlarda düşünebiliriz.

3) Ergenlik problemlerinin derslere yansımaması için ne gibi tedbirler alınmalı?

Düşünürken kesin çizgilerle 13-18 yaş grubunu değil, 11-17 veya 12- 20 yaş grubu gibi de düşünebiliriz.

Değerlendirme Sonuçları

- 3-6, 7-12 yaş arasında alınan eğitim sağlam ise 13-18 yaş arası problemsiz bir şekilde geçirilebilir. Temeli çocukluk ve erken gençlik yaşlar teşkil etmektedir.

- Gençlere bütüncül yaklaşılmalı.
- Mahremiyet eğitim metotlarının nasıl olması gerektiği üzerinde durulmalı.
- Mahremiyet eğitimi erkek-kız ayrılarak yapılmalı. Zaman zaman dışarıdan cinsellik veya mahremiyet hakkında alınan bilgiler eksik kalıyor. Bunun İslami boyutunu öğrenmeliler.
- Anlatmaktan ziyade, daha çok öğrenciler dinlenmeli.
- Sorumluluk verilmeli.
- El işleri, hat sanatı, örgü veya ders sunumunu öğrenciye yaptırmak gibi uygulamalar bu yaş grubu için oldukça faydalı olacaktır.
- Öğrencinin ihtiyacını iyi kavraması gerekir. Bir öğretmenin, öğrencilerin sosyal çevresini iyi bilmesi gerekir ki, öğrencilere yardım edebilsin. Güncel konuları bilen öğretmenlerin olması gerekli.
- Gençlerin talepleri üzerine seçmeli ders ayarlanabilir, organize edilebilir.
- Dersi daha interaktif bir hâlde işlemek faydalı olacaktır.
- Tiyatro, piyes, drama yöntemleriyle ders işlenebilir.
- Hiçbir öğrencinin kalbini kazanmadan beynini kazanamayız.
- Ders yöntemlerini zaman zaman değiştirebilmek gerekir. Hep aynı usul ile ders anlatılmamalı.
- Daha rahat bir sınıf ortamı tercih edilebilir. (Hababam Sınıfı yöntemi)
- Sınıfta öğrencilerin daha esnek, daha hareket hâlinde olabilecekleri bir sınıf düzeni ayarlanabilir.

- Öğrenciler kendi sınıflarını dizayn edebilirler. Bu vesile ile odayı, okulu, sınıfları daha çok benimserler, daha yakın görürler, duvarların rengi konusunda kendileri karar verebilirler, kendileri boyayabilirler.

- Pano, ışıklandırma, akıllı tahta, projektör, havalandırma sınıfta ayarlanmalı.

- Finlandiya’da sınıflarda genellikle masalar bulunmamakta. Mescit usulü halılarda ders görülmekte. Bunu deneyip, faydalı olup olmadığına bakmamız gerekir.

- Öğrencilerin daha çok ayakta durduğu sınıflar düzenlemek lazım.

- Çocukların özel sorunları tespit edilmeli (ailevi, sorunlar sağlık sorunları vs.).

- Öğrenciler ile birebir muhatap olunmalı, yol gösterilmeli, rehberlik edilmeli.

- Onların enerjilerini boşaltabilecekleri ortamlar oluşturulmalı (koşma yarışları, ip atlama vs.)

- Bu yaş grubuna sorumluluk verilmeli. Bu şekilde bu öğrencileri elde tutabiliriz. Aynı zamanda hedef belirlemede onları aktif ve daha duyarlı bireyler hâline getirebiliriz.

- Bu yaş grubunda kimlik arayışı çok yoğun bir şekilde görülmektedir. Bu dönem karakterin oturduğu dönemdir. Kimlik yüklemek için materyal gerekiyor.

- Çocuklar kimliklerini dil üzerinden inşa ediyorlar. Dilin öneminin öğrenciye kavratılması gerekir.

- Çocuklara şu düşüncüyü vermemiz gerekir: “Allah benim hayatımın neresinde? Hududullah benim için ne ifade ediyor?”

- Yaşadıkları ülkelerde sorunlar olabiliyor, ama bu sorunun sebebinin kendi dinleri, yani İslam dini olmadığını bilme-

leri, bunun bilincinde olmaları gerekir.

- Daha önceki yaş gruplarında öğrencileri teker teker yakalayabilirsiniz, ama bu gruptakiler dışarıdaki gruplaşmalara katılıp uzaklaşabiliyorlar. Aralarında seçtikleri bir liderin arkasından gittikleri dönemdir bu dönem. Bu sebepten dolayı Teşkilat içerisindeki çalışmalarımızda gencin tek başına gelmesi yetmiyor. Kendisiyle birlikte takıldığı grubu, grubun liderini de camiye getirmemiz gerekiyor.

- 13 yaşından itibaren olan dönem yavaş yavaş aileden uzaklaşma ve arkadaş ortamına daha çok ilgili ve alaka duyma dönemidir.

- Dinin soyut boyutunu, felsefi yapısını bu yaş daha çok düşünür. Soyut konular hakkında soru sorarlar. Mesela, Habil ile Kabil ile Hz. Âdem zamanına takılabiliyorlar.

Biyografiler

Habip Yazıcı

1968 yılında Artvin'in Yusufeli ilçesinde dünyaya geldi. Babasının memuriyeti nedeniyle ilkokulu üç farklı yerde okudu. Orta ve lise eğitimini Yusufeli İmam Hatip Lisesi'nde; yükseköğrenimini İstanbul Boğaziçi Üniversitesi'nde Tarih ve Uluslararası İlişkiler alanında tamamladı. Marburg Philipps Üniversitesi İslami İlimler bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamlayan Yazıcı evli ve biri kız diğeri erkek iki çocuk babasıdır. IGMG Eğitim Başkanlığı'nda Materyal-Müfredat ve İnsan Kaynakları alan sorumlusu olarak hizmet etmekte olan Yazıcı Türkçe, Almanca, İngilizce ve başlangıç düzeyinde Arapça bilmektedir.

Dr. Abdulhalim İnam

1971'de Zonguldak iline bağlı Devrek ilçesinde dünyaya geldi. 1986 yılında hafızlığını tamamladıktan sonra 1993 yılında Devrek İmam-Hatip Lisesi'nden mezun oldu.

2007 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı'nda yüksek lisans yaptı. 2013 yılında Anadolu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni ve Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı. 2017 yılından beri ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği Başkanlığını yürütmektedir. Aynı zamanda Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir. Evli ve üç çocuk babasıdır.

Mustafa Tütüneken

1974 yılında Bayburt'ta doğdu. 1997 Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2003'e kadar Bonn'da İslam bilimleri ve din bilimleri eğitimi aldı. 2003'ten beri Essen şehrinde üç okulda din dersi öğretmeni olarak çalışmakta-

dır. Suffa Derneği'nin eğitim işleri bölümünü yönetmektedir. *federkorb.de* materyal sayfasının da idaresinde olup, Düsseldorf bölge yönetiminin İslam din dersleri için düzenlediği sertifika kurslarının moderatörlüğünü yapmaktadır. Evli ve 1 kız çocuğu babasıdır.

Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu

1956 yılında Konya'da doğdu. 1979 yılında Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nü bitirdi. 1984'te din görevlisi olarak Almanya'ya gitti. Aynı yılın ekim ayında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi olarak atandı. 1987 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladı. 1988'de Avusturya'ya gitti. 1992 temmuz ayında Din Eğitimi Anabilim Dalı'nda Doktor oldu. 1993'te Yardımcı Doçentlik kadrosuna atandı. 1994 yılında Belçika okullarındaki İslam derslerini incelemek üzere bu ülkeye gitti. 1997 kasım ayında Din Eğitimi Anabilim Dalı'nda Doçent oldu. 2003'te Profesör oldu. Hâlen Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır.

TEMEL EĞİTİM ÇALIŞTAYI

"ÇOCUKLUKTAN ERGENLİĞE DİN EĞİTİMİ"

3-6 Yaş Grubu Din Eğitimi

7-12 Yaş Grubu Din Eğitimi

13-18 Yaş Grubu Ergenlik Dönemi Din Eğitimi

HABİP YAZICI M.A. (Moderatör)

IGMG Eğitim Başkanlığı Materyal-Müfredat ve İnsan Kaynakları Sorumlusu

DR. ABDULHALİM İNAM

ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği Başkanı

MUSTAFA TÜTÜNEKEN

NRW Din Dersi Öğretmeni

PROF. DR. MUSTAFA TAVUKÇUOĞLU

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

19 OCAK 2019 | 10:00 - 18:00

Stadthotel am Römerturm | Sankt-Apern-Straße 32 | 50667 Köln

Katılım için ön kayıt şarttır.

Kayıt: <https://goo.gl/forms/5r3ejqpYUziNNXqn2>

ÇOCUKLUKTAN ERGENLİĞE DİN EĞİTİMİ – ÇALIŞTAY GÜNDEMİ

Açılış ve Kur’ân-ı Kerîm

Selamlama, Takdim ve Moderasyon

Habip Yazıcı

IGMG Eğitim Başkanlığı Materyal Müfredat & İnsan Kaynakları
Alan Sorumlusu

Açılış Konuşması

Ramazan Başlık

IGMG Eğitim Başkan Yardımcısı

Selamlama Konuşması

Prof. Dr. Mustafa Gencer

T.C. Köln Başkonsolosluğu Eğitim Ataşesi

Selamlama Konuşması

Kemal Ergün

IGMG Genel Başkanı

3-6 Yaş Grubu Din Eğitimi

Dr. Abdulhalim İnam

ILM Uluslararası Akademisyenler Birliği Başkanı

7-12 Yaş Grubu Din Eğitimi

Mustafa Tütüneken

NRW Eyaleti İslam Din Dersi Öğretmeni

12-18 Yaş Grubu Din Eğitimi

Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu

Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi

Anabilim Dalı Başkanı

Sunumların Değerlendirilmesi

Grup Raporlarının Sunumu

Değerlendirme

TEMEL EĞİTİM ÇALIŞTAYI

Temel Eğitim Çalışması 9-15 yaş arasındaki çocukların din eğitiminin örgütlenmesidir. Müfredatından materyallerine, eğitimcilerinden eğitim idarecilerine birçok paydaşı olan Temel Eğitim Çalışması, üzerinde detaylı çalışmalar yapılması gereken bir alandır. Bugünkü çalıştay bu çalışmaların başlatılmasına mütevazı bir katkı olacaktır.

19 OCAK 2019 - KÖLN

